

„a lőretojt” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

Látod-e kihunyt

a parázs

A fény ereje lankadt

Öreg az este már vaksi

Befelé néz az ablak

2022. január • V. évfolyam, 1. (44.) szám

• megjelenik négyhetente

3

Molnár Vilmos
Dardzsilingben

7

Ilyés Krisztinka
a gyergyói gyermek-
gyilkosságról

11

Novák Ildikó
versszínháza

15

Duma-István
András meséje a
böcs és a bölcs
leányokról

A Brassói Lapok, Háromszék,
Krónika, Nyugati Jelen,
Székely Hírmondó
és Székelyhon melléklete

Bálint János a borjúval - a Tehenesek című dokumentumfilmből kiragadott kép

Lapszámunkat Vargyasi Levente fotográfus képeivel illusztráljuk

Látószög

MILYEN DIKTATÚRA?

Harmincegy éve véget ért a diktatúra, ennyi idő kellett nekem a pontosabb látáshoz.

1997 környékén Veress Dániellel (Veress Gerzson költő édesapjával) beszélgettem lelkendezve a változásokról, a szabadságról. A karakán úr komolyan meghallgatott, majd ezt mondta: „Ugyan, István, most a pénz diktatúráját éljük”.

2000 után rájöttem, nem csupán a pénz, hanem az én, a mindennél előbbre való ego diktatúráját is éljük, amelynek komoly piaca van, hihetetlen összegeért kínálnak ún. ébresztő könyveket, előadásokat, hogy ettől a fajta veszélytől megszabadítsanak. Nyilván becsapás volt ez, nem az ént kellett elnyomni, felszámolni, hanem a társadalmi nyomást.

2004 végén bizonyos erők arra is ráébrésztettek, hogy nem vagyok magyar. Hazát-

lan vagyok, a szó minden értelmében. Hogy ez minek a diktatúrája volt, arra mind a mai napig keresem a választ.

2010 után tulajdon érzelmeim elsivatagosodását éltem meg. Önnön világom, az otthonról hozott értékrendem összeomlása után évekbe telt, amíg rájöttem, magamnak kell egy olyan világot felépítenem, amelyben a múlt nem kísért, csak közömbös, otromba szobra a voltnak, és már nem diktálja a jövőndőt.

2013 után a különféle irodalmi áramlatok mozgalmak túlkapásait tapasztaltam meg, nem volt eléggé vastag a bőröm ahhoz, hogy itt-ott át ne lyukadjon. Tanácstalan és dühös voltam, úgy éreztem, az alkotók önmaguktól (de szerzőtársaiktól is) többet érdemelnek meg – vagy kevesebbet. Valójában ez a folyamat mind a mai napig tart, igaz, azóta a bőröm megvastagodott, törődöm a

magam dolgával, nem azzal, amit e gög diktálni próbál.

2017 környékén észrevettem, negyvenévesen meghaladott vagyok, a fiatalok ugyancsak meghökkenítő diktatúráját próbálják rám erőltetni. Poénos, hogy ebben nem is a fiatalok, hanem a nálam kissé öregebbek igyekeztek diktálni. Fiatalokban a jövő, zsolozsmázzák, hogy a tulajdon sebeit takargassák. Hiszen az a szülő, aki nem érvényesült az élet mezsgyéjén, mindig a gyereke által akar kitörni. Szegény fiatalok!

2021. Azon gondolkodom, milyen diktatúra vár még rám. A mindenható lájk, habzó szájú ponyvapszichológia, konteók, oltások, különféle eszmék, irányzatok diktatúrája? Mennyi időre van szükségem a még pontosabb látáshoz? Arra rég rájöttem: nem akarok semmilyen diktatúrát. Még a könyveket sem, pedig nélkülük sehol sem lennék.

Miklóssi Szabó István

örökvers

Czilli Aranka

A pillanat

üveggömbjében

Fák gyökerébe kapaszkodunk,
és a béke mint a háttérben
alázuhanó víz csobogása
átmos bennünket.

vers

Bajna György

Hármaskép

1. Látogatás

Előbb a Tiszát, aztán a forgalom-folyót...
A nap már magasan járt Szegeden.
A dómba Márton Ferencért mentem:
s Boldogasszonyunkhoz, hogy bizsergessen szerelem.
Szimfonikusok próbája, a Kyrie,
majd a Glória tett könnyűvé.
Mintha álomban, szálltam, szálltam a kupola alá.

Vásárhelyi István szobra tövében
hajléktalanból párolgott jelen s jövőendő.
Ő nem állt sorba aláírni semmit.
Megváltója szintén alélta aludt.

Az I. Szaki Fesztivál már dübörgött,
Sátraik között okos fiatalok.
Tekintetükben fény és árnyék,
Mint nekünk úgy tizennyolc és húsz között.

Százados juharlevelű platánok, bátorító szobrok.
(Micsoda nagyokról!) Dugonics András lábánál
Három kislány bőre itta a sugarakat.
Közélgő tam-tam és vuvuzela, szírenázás, ricsaj.
Mint a kiscigányok, úgy dagadt a villámcsődület.
Pirosban, zöldben, kékben ágáló ifjak.
POTE-zászlókkal csatába indult had.
Budapestre nem megyünk! – harsogták.

Síppal, dobbal, szemetes püfölésével
Focidrukkerektől hallott rigmusok tudatták,
Nem akárik ők: a jövő!
Néhány báméskodó mosolyogva,
Más sajnálkozva nézte
A kedves, Főgorilla felirattal feszítőt,
Míg a közeli padon bosszúsan szorította
Keblére ijedt ölebé egy matróna.
(Műszempillája mintha hullani készült volna.)
Végre megjelent kis kék autójával egy vézna hölgy.
Ő majd megtörténte teszi az esetet.
Mert amíg nincs róla egy sor, se kép,
Addig minden csak megtörténhetett.

Az Europa Nostra-díjas Kárász utcában
Többen sorakoztak. Türelmesen várva,
hogy előválasszanak.
Nyugdíjat visszakapott nénik, öreg urak
És több jól nevelt, fiatal is.
Kicsit elszietve toronymuzsika bongott,
A Nap még nem jutott az Űrangyaláig*...
Tizennyolcezer-ötszáz lépést
Mutatott csodaszerkentyűm.
Kis körben ennyit jártam be Szögédem
Árvizet felejtett, gyönyörű épületei között.

A tóparti halászcsernye ez tán következett.

*Harangozásokor ezt szokták imádkozni a katolikusok.

2. Szegedi dal
(B. I.-nek)

Fürdőzni kellene őszi fényben,
Kacsát etetni tó vizén,
S lesni, a gyűlölet meddig kúszik
Parki fán, falon feketén.
Fürdeni kellene, s úszni, úszni,
Messzire, ahol jártunk még,
Gyermeklélekkel, bolondos szívvel,
Árnyak között is könnyedén.
Ölelni kellene önfeladten,
Visszatáncolva éveket,
Zsengévé válni, elindulóvá,
Akkor is, ha már nem lehet.
Nem félni, hogyha tombol az utca,
Nem látni bomlott tömeget,
Nem megrettenni újra meg újra:
„Csodás, szebb jövő” fenyeget!

3. Szegeden

Néhány levél is útnak indult,
De mint én, messze nem jutott.
Szerencsére a szülőföldnél
Jobb helyet senki nem kapott.
Talán a mennyben. De az oly messze...
Messzibb, mint hold és csillagok.
A Hadak útján meg ki tudná,
Hogy az a fényfolt én vagyok?
Főleg hogy innen, földről nézi,
Míg napi nyűge gyötöri,
Fején koppanhat dió s burka,
Jelentéktelen sokk neki.

vigasság

ZOKNI NÉLKÜL AZ ÉLET

A közelmúltban kimostam pár kiló zoknit, de nem volt időm társítani őket. Ott is maradtak, szép nagy halomban. Aztán szép lassan megérett bennem a lázadás gondolata: hagyjam, hogy történjen, aminek történnie kell. Egy idő után mindenki panaszkodott az egyre fogyatkozó lábtyűkre, szemrehányó pillantásokat vetve felém.

Egy nap aztán a nappali közepebe öntöttem az egész kupacot abban reménykedve, ha szem előtt lesz, csak nekiál-

lunk közös erővel párosítani.

Ezután mindenki hátát ki-egyesítve, felemelt fejjel kezdett közlekedni a lakásban, hogy ne vegye észre a szoba közepéből kiemelkedő zokniszigetet. Telt-múlt az idő, akinek kellett, időnként egyet-egyét turkált a halomban, és buffogott magában, hogy alig talál egy rendes párt, mert vagy nyári bokazokni kerül a kezébe, vagy színben nem passzoló, vagy – isten őrizz! – kis méretű, amit valahogy még felrán-

gat a lábfejére, de aztán alig tudja lehúzni.

Én lettem egy időben az öszeomlás felé közeledő család panaszládája és a bajok forrása. Mert, ugye, ha egy fiatalember csak egy lyukas zoknit talál indulás előtt, a legutolsó pillanatban, s kétségbeesésében azt húzza fel, egész nap izgulhat. Hiába kap meghívót élete szerelmétől, kudarcba fullad a látogatás nagy lehetősége, mert egy jó zokni nélkül nem léphet álmai nőjének a szőnyegére. Aztán ne adj isten,

hogy valami baj érje és kórházba szállítsák, ahol le kell húzni a cipőjét! Egy ilyen esetben szegényében halna meg, nem a betegségben.

Lassan, de biztosan minden családtag kezdett rájönni, hogy zokni nélkül nem élet az élet. Aztán egy szép napon elém állt a díszes társaság, s egymást támogatva könyörögni kezdtek, hogy tegyek már rendet a zoknik életében.

Megesett rajtuk a szívem, és színek szerint csoportosítottam

5 sor piros zoknit, 10 rózsaszínt, 20 fehérét, 40 kéket és 80 feketét. Lehet válogatni! – mondtam –, s aki nem hajlandó, az mehet a boltba vásárolni!

Kislányom boldogan felkapta az első három színt, fiam a negyven kéket, a családfő a nyolcvan feketét. Elkullogtak a szerzeményükkel a szekrényükig, s én ott maradtam zokni nélkül. Mehetek újból vásárolni, hogy legyen nekem is lábvédom. Azt tervezem, hogy ezentúl csak sárga színű zoknikat veszek.

Dumitru Iacobescu

Életkép

Távoli fényvár kapuja bekattan,
Árnyában alkony fájdalom csorog;
A sárgaházi kert mégsem lakatlan,
Benn téboly bűvölete viczorog.

Balerina táncol, a többi bámulja –
Lenge pörgés, naiv s kacagtató.
Billegő papucs – pergőn beajulva
Dívaként győztes, szórakoztató.
Közönsége szakadt nadrágján át
Lihegi csámpás lábait látványát,
S pipaszárait nyállal élvezi.

Egyik örült száraz fű- s rózsabogyó-
Csukorékkal kedveskedik neki,
Ám a kis táncos lányos zavarában
A jutalmat nem képes átvenni...
Hű, megbántódik gáláns hódolója,
S a balerinát véresre veri.

Fordította Bölöni Domokos

Pihenő játékosok

a könyv

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR CSODÁLATOS CSELEKEDETEI (RÉSZLET)

Molnár Vilmos

Körösi Csoma Sándor tusakodik

Körösi Csoma Sándor az Olt folyó medrét követve, a Vöröstoronyi-szoroson át hagyta el Erdélyt. A kétoldalt húzódnó sziklás hegyek között úgy érezte, mintha még otthon járna a Székelyföldön. Szülőfaluja, Körös is a Kárpátokban feküdt, hegyek lábánál. Szíve ettől nehéz lett, léptei meglassultak. Választóvonalhoz ért, és arra gondolt, akkor lép igazán idegen földre, ha elhagyja a Kárpátokat.

Körösi Csoma Sándor a nagy hegyekhez képest akkora volt,

mint egy hangya. De ha akarta, képes volt felülről látni a Kárpátokat, az összes völgyet és hegyet, még a legmagasabb hegycsúcsokat is. A székelyföldi medencékben megbúvó falvakat meg az ott élő embereket ugyanvalóst látta. Ettől nemcsak szíve, de lába is ólomnehéz lett, néha meg kellett álljon. De elég volt az őshazára gondolnia, máris újult erővel tudta folytatni útját.

Körösi Csoma Sándor egyre csak gyalogolt, s pár nap múlva Havasalföldön elért a Dunához.

Kompra várva ott állt a folyóparton. A szélesen hömpölygő vízfolyamhoz képest akkora volt, mint egy vízcsepp. De ha akarta, képes volt látni teljes hosszában a Dunát, forrásától a torkolatáig. Látta a tájakat, melyeken átfolylik, látta a vízen úszó csónakokat, bárkákat, s még a folyam két partján elterülő Pestet és Budát is látta. Ismét választóvonalhoz ért, és arra gondolt, akkor lép végképp idegen földre, ha átkel a Dunán. Szíve ettől újra nehéz lett, léptei ismét meglassultak. De újfent elég volt az őshazára gondolnia, megint újult erővel tudta folytatni útját.

Körösi Csoma Sándor egyre csak gyalogolt, s pár hét múlva elérkezett az Égei-tengerhez. Hajóra várva ott állt a parti fenyven. Az irdatlan vízhez képest akkora volt, mint egy homokszem. Ám ha akarta, képes volt széltevében-hosszában látni nemcsak az Égei-, de az egész Földközi-tengert, az összes part menti kikötőt, minden vízen sikló vitorláhajót, s ha kedve támadt, még a tenger legmélyének fenekét is látta. Megint választóvonalhoz ért, és arra gondolt, azután kezdődik igazán az ismeretlen, miután áthajózott a tengeren, maga mögött hagyta

Európát. De már nem torpant meg, szíve nem lett nehéz. Megértette: választóvonal életének minden pillanata. Akkor is, ha el sem mozdul ültő helyéből. Szébb s jobb mendegélni. Kiváltképp, hogy valahol várja őt az őshaza.

Körösi Csoma Sándor képes volt minden irányból látni mindent, csak egyvalamit nem láthatott soha: hol található a magyar őshaza. Azt neki kellett fáradságos vándorlással megkeresnie, száz bakancsot elszagatva, a táv minden méterét saját lépéseivel mérve le.

Aggódott is eleget, jut-e életében elég idő erre. Hogy gyorsabban haladjon, kevés útipoggyászt vitt magával. Néha mégis úgy érezte, túl sokat. Nem a válát nyomó teher aggasztotta, hanem hogy fele poggyással hamarabb érhetné el célját.

Egyre vívódott Körösi Csoma Sándor, nem kéne-e cókómójának felét a benne lévő elemőzsiával, pár ruhadarabbal hátrahagyni valahol – nem volt könnyű döntés. Huncut dolog a pakolmány: sok, ha vinni kell, kevés, ha enni kell. Mindig az út végén derül ki, mit nem kellett volna cipelni. Addig vívódott, tusakodott, míg egy helyen

szempillantás alatt megoldották a problémáját.

Körösi Csoma Sándorral jó darabig nem történt semmi emlékezetes ezen az útszakaszon. Örült is ennek: az emlékezetes dolgok többnyire galibával járnak, késleltetik az előrejutást. Holott véges az idő, messze a cél. De egy helyen mégis beütött az emlékezetesség. Megérkezve az egyik kis balkáni országba alig szállt meg egy fogadóban, poggyása felének lába kelt. Láthatatlan kezek finom hozzáértéssel ellopták.

Örülhetett volna immár Körösi Csoma Sándor, hogy így módon megszabadult a fele tehertől meg a tusakodástól. De valahogy mégsem örült. Pedig már lemondani készült cókómójának egy részéről. Mégsem esett jól, hogy ellopták. Tűnődgetett mendegélés közben: nem mindegy a hogyan, mikor az eredmény ugyanaz? Egyszer úgy látta, mindegy. Máskor úgy látta, nem mindegy. Ha innen nézi, ilyen. Ha onnan nézi, olyan. Mintha fontosabb lenne a nézőpont, mint amit néz. Huncut dolog nagyon.

Végül hagyta a tusakodást a búsba. Inkább a poggyászára ügyelt, nehogy a másik felét is ellopják. Inkább az útra figyelte, nehogy bolondfelé menjen.

Ébred a város

EGY LEGENDÁRIUMOT AZ ŐSHAZÁÉRT

Miklóssi Szabó István

Az év végi megjelenések között üdítő színfolt Molnár Vilmos Körösi Csoma-s műve, mely joggal nevezhető az év legszebb könyvének mind küllemében, mind tartalmában. Nem csoda, hisz a csíkszeredai író oda furakodott be, ahol a tudomány már nem tudja utolérni Körösi Csoma Sándort: a legendák, a mágikus realizmus és a mesék csodálatos világába.

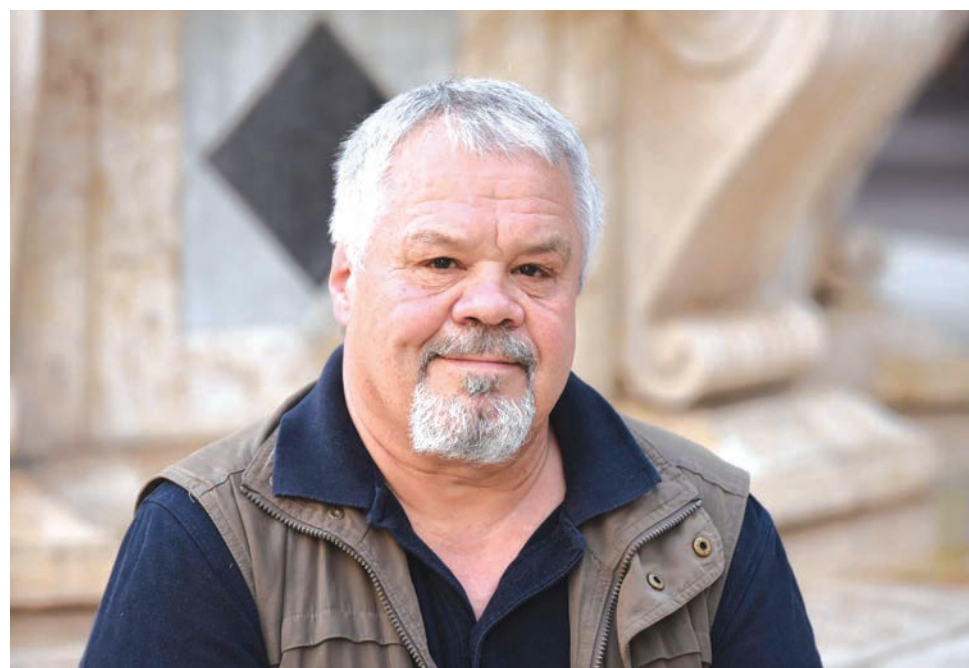
Körösi Csoma Sándorhoz a legtöbb esetben akkora tisztelettel viszonyulnak, hogy az ember önkéntelenül is vigyázza áll. Ami baj. Ugyanakkor tény: a nagy vándor, Kelet nagy ismerője, nyelvész-tudós, az első tibeti–angol szótár létrehozója olyannyira hallgatott saját érzéseiről, mi több érdemeiről, ami már önmagában csodálatra érdemes. Hatalmas akaraterje, önzetlensége, kitartása, konoksága is mind olyan embert mutatnak, aki csakis tiszteletet ébreszthet.

Ám hol az ember, akihez kötődni lehet? Mert szépek és jók ezek a tulajdonságok, de valahogy kötődni kellene hozzá az átlagembernek is, akinek olykor talán tele a – hm! – hócipője a különféle szel-

lemi nagyságokkal, éppen ezért szeretné megérinteni (nota bene: megérteni!) az embert. Körösi Csoma Sándor erre rést nem hagyott életében... illetve hagyott. És ez a rés nem más, mint a magáról való hallgatás.

Molnár Vilmos gördülékeny, kerek, csodálatos történetekben bizonyítja be, mennyire sokatmondó lehet ez a fajta beszéd.

A 18 történetet számloló legendárium valójában egyfajta pikareszk regény, történetei elől kezdődnek, annál a pillanatnál, amikor Körösi Csoma Sándor gyerekként egy (mondhatni) égbe nyúló fa tetejéről megpillant valami fényeset (az őshazát?) a távolban. Ettől a pillanattól a halálig, de még azon is túl nyúlnak a történetek. Erősségük, hogy a sokak által ismert valóságra is támaszkodnak – de amit az írói fantázia hozzátesz, az valóban csodálatos. Körösi Csománk a szfinxszel beszélget, zsidó és arab között tesz igazságot furfangos észjárásával, uralkodónak mond mesét a boldogságról és az őshazáról, kapzsi kalmárt tesz bolonddá, rablókat beszél le (a pityóka segítségével!) átkos mesterségükről, de még az ördög kísértésének sem enged. A Jóisten elé is elkerül, s örömben, hogy a mennyországban is magyarul, izes székely nyelv-járásban beszélnek, elfeledi megkérni az Urat, hadd könnyítsen egy keveset a székelyek sorsán. Buddha olyannyira lelkes lesz az őshaza megkeresésének gondola-

tától, hogy vándorunkkal tartana, Csoma alig bírja lebeszélni. De még a Halál is tanácstalan ezzel az emberrel, akinek szeretete a célja iránt akkora, hogy meghasonul önmagával, kettéoszlik, s csupán egy része távozik a túlvilágra, a másik továbbra is a magyarok őshazáját keresi. A könyv utolsó elbeszélésében pedig egyenesen Petőfi Sándorral készül visszatérni világunkba, hogy tovább keresse a magyarok őshazáját.

E felsorolás semmit sem mond Molnár Vilmos csodálatos nyelvezetéről, könynyedségéről, humoráról, itt-ott fellelhető beletörődéséről, nyelvének zamataról. A könyv többszöri elolvasása ajánlott, már csak azért is, mert – mint minden mesébe, legendáriumba – olvasója hozzá tud

képzelné újabb és újabb történeteket az olvasottakhoz. Körösi Csoma Sándor községe egyenesen megindító, főként azok számára, akik eddig is – ilyen vagy olyan okokból – felnéztek rá.

Nem hagyhatjuk szó nélkül a szép kivittelezésű, kemény kötésű könyvtárgyat. A borítón egy ismeretlen alkotótól származó színezett reprodukció található, az ún. Flammarion-fametszeté. Üzenetet hordoz ez is: összeköti az e- és túlvilágot, miként Molnár Vilmos *Körösi Csoma Sándora* is. Teszi ezt a lehető legszebb módon: mosolyogva, lelket elringatva.

Molnár Vilmos: *Körösi Csoma Sándor csodálatos cselekedetei. Rendhagyó legendárium.* Corvina Kiadó, Budapest, 2021

vers

Nagy Lea

Távolban az idegen

Távolban az idegen.

Szólítom:

Köszöntöm, uram, hogy van ma?

Feje fölött a keselyű köröz.

Messziről int.

Zavartan fürkész.

Látom, ahogyan sóhajt.

Toporog egymagában.

Hosszú kabátja nehéz lehet a vadbórtól.

Várom, hogy visszakérdezzen.

Hogy legalább kicsit megszólítson.

Ismerjen meg.

Ne nézzen se bolondnak, se balgának.

Énekelni kezd, vagy

talán csak magában dudorászik.

Nem akarja, hogy halljam.

Nem akarja, hogy értem.

Tudom, mert érzem.

Ez zavar, zavar ez a nap.

Valamit jegyzetelni kezd, látom.

Elképzelem, hogy miről.

Talán csak listát ír bűneiről.

Talán csak levelet, kiket megcsalt,

vagy akik megcsalták őt.

Végzetéről és alázatról.

Írni arról, amiről

beszélni nem lehet.

Esteledik. Leül az utcaszélre.

Hátára száll a keselyű.

Simogatni kezdem.

Jéglemezek

(Fenyvesi Ottónak)

Most épp semmit sem értek.

Tél van, kesztyűt húzok, fázom.

A tengeren jéglemezek mozognak ritmusra.

Mivé lesz mind e ritmus?

Ütettinivaló

színház

A #METOO MOZGALOMRÓL MÁSKÉNT

– a Yorick Stúdió és a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház közös produkciója –

Dálnoky Réka, Elise Wilk és Székely Csaba drámát írt a #metoo mozgalom témájában, *Nem történt semmi* címmel. Egy olyan, az utóbbi években hangsúlyos, sokakat érzékenyen érintő kérdéskörrel van szó, mely rendkívüli módon megosztja a közvéleményt.

Sebestyén Ába, akinek kérésére a dráma készült, s aki rendezőként is jegyzi az előadást, minden bizonnyal tisztában volt azzal, mennyire kényes témával foglalkozik, előadása pedig finomkodásmentes őszinteséggel beszél a bemutatott problémáról, rengeteg nézőpontot felmutatva az egyébként valóban sok esetben egysíkúan kezelt kampánnyal kapcsolatban.

Üres tér egyetlen kanapéval, hátul spagettifüggöny. A látvány elsősre is erőteljesen épít a befogadói elvárásokra. A felállított kamera, majd a kivetített élőfelvétel meglehetősen emlékeztet a legklasszikusabb helyzetre, mely a történet szerint egy filmes szereplőválogatás. A Me Too mozgalom elterjedése nagyban köthető a filmszakmához: elindítója a New York Times egyik cikke, melyben emberek nyilvánosság előtt szólaltak fel a Miramax produkciós cég tulajdonosával, Harvey Weisteinnel szemben, szexuális zaklatással vádolva. Noha a filmipar ilyen szempontból a kampány bölcsőjének számít, a darab a dolog kettősségét is láttatja. A castingmenedzser ugyanis az érzékenyítés és az empátia zászlaja alatt utasítja el a munkanélkülit, sőt ugyan ezen felkiáltással erőszakolja meg a főszereplőnek szánt színésznőt. Az aktus nem látszik, az utolsó pillanatban ugyanis egy rendkívül elterjedt filmes megoldással élve az élőkép kimerevedik, a színpad pedig elsötétül. A spagettifüggönyre vetített arc jó ideig láttatja a színésznő könnyeit.

Az első jelenet megoldása nagyban jellemzi az előadás többi részét, így az kevésbé tartogat számunkra formai meglepetéseket. Tisztán, egyszerűen kivitelezett megoldások ezek, melyek felkeltik a néző érdeklődését. Valamilyen értelemben mind felkaptuk a fejünket a kivetített női arcra, az elhangzott, gyermekszexuálisitással teli történetekre, a durva testi érintkezésekre. A hatáskeltés garantált, az már más kérdés, hogy a néző ösztönösebb, bulvárimádó lényét célozza meg.

Szándékolt túldrmatizálás?

Felvetődött bennem, hogy milyen mértékben adhat hozzá bármit a rendező több művében megjelenő intermedialitás egy ilyen történethez. Helyénvalónak érzem a „Big Brother-

feeling”-et, azt, ahogyan a nézők pár másodperc csúszással, de majdnem egy időben kapják meg az élt, illetve a mozgóképet is, közelítve egymáshoz a „távol megtörtént” eseményeket és saját életünk történeteit. Mi a következménye azonban, hogy egy színpadi játék arcmimikája premier plámban jelenik meg a hát-

Forrás: Marosvásárhelyi Nemzeti Színház

térben? Szándékolt-e a túldrmatizálás, illetve banalizálja-e a problémát az ilyenfajta gesztus? Morális vagy művészi kérdés-e ez egyáltalán? Sokfelől megközelíthető dilemmákról beszélünk, ami a művészi értelemben vett hatáskeltés és a társadalmi felelősségtudat vonzáskörében áll. Úgy vélem, morális és művészi tekintetben is rendkívül fontos az adott téma árnyalása, mindemellett pedig elengedhetetlennek tartom az alkotói szabadságot, melyet a politikai korrektség sokak szerint akadályoz.

Mindazonáltal nézőként felkavarónak éltem meg a gyermekek szexuális zaklatásának felszínes kezelését, a téma beillesztését a művészi árnyalás és hatáskeltés kevésbé igényes eszközei közé.

A zsánerfigurák motivációjáról

Kérdéses pont a nemi erőszak problémájának relativizálása is. A darab sokat megmutat az elkövetők mindennapjairól, mégis keveset beszél arról, mi vezethet valakit arra, hogy belemenjen egy szexuális aktusba azért, hogy állást kapjon. Hiszen nem csak a kapzsiság és a hírnév vágya az, amely motiváció lehet ilyen esetekben. Nem a személyes értékrendemet kérem számon az előadáson: az árnyalás egyoldalúságának egy

példájára kívánok rámutatni, mely egy etikai témát feszegető előadásban mégsem tűnik olyan átgondoltnak, mint ahogy elsősre mutatkozik. Ezt a kérdést azonban érdemes a karakterek szempontjából is vizsgálni, a rendezés ugyanis rengeteg teret hagy a színészi játék kibontakozásának, mondhatni a szereplőkön a fókusz.

A színészek egy-egy zsánerfigurát jelenítenek meg, melyek szövevényes történetéből alakul ki a cselekmény. **Henn János** stúdióigazgatóként kimért ked-

létre. A női karakterek közül messzemenően **Berekméri Katalin** újságírója a legszínesebb, legárnyaltabb, ugyanakkor megjelenése olykor meglehetősen logikátlan.

Tisztázatlan viszonyok

A karakterek találkozása néhol esetleges, indokolatlan, aminek a darab követhetősége látja kárát, lévén hogy jelenetsorról van szó. Ha az előadásban nem tisztázott, hogy a színészek minden jelenetben egyetlen karaktert

vességgel hálózza be áldozatát, majd hűvös resignáltsággal meséli saját traumáit. **Korpos András** mint modortalan és erőszakos udvarló, hírnevét kihasználó színész és egyben áldozat jelenik meg, némi didaktikus jelleggel. **Bálint Örs Hunor** munkanélkülije, aki otthon bántalmazott, előző kapcsolatában pedig bántalmazó szerepében mutatkozik, kevésbé áll össze drámai karakterré, logikailag és a karakterépítés vagy a színészszevetés tekintetében egyértelmű hiányérzetem támadt. **A Gecse Ramóna** által alakított színésznő véleményem szerint egydimenziós maradt a történet szempontjából, ám a színészi játék nagyban növelte a befogadhatóságot. A főszereplőként **Nagy Dorottya** játékában látam (bár eredetileg váltott szereposztásban játssza **B. Fülöp Erzsébet** is), a karakter szintén eléggé egysíkú, monológját nehezen lehet értelmezni a szerep tekintetében, azonban ez nem a játék, hanem a szöveg, illetve az esetleges húzások miatt jöhetett

játszanak, találkozásuk pedig egymás közötti viszonyaik miatt indokolt, a néző könnyen eltvedhet a cselekmény útvesztőjében. Ez a probléma különösen az újságíró és a színész találkozásában csúcsondik ki. Az újságíró az előadás első felében a színésztől szeretne lejáratozó cikket megjelentetni, kicsivel később azonban mint ivócimborák jelennek meg a karakterek. Itt egyfajta dramaturgiai átgondolatlanság sejlik fel, mely fejtörést okozhat színészek és nézőnek egyaránt.

Összességében a *Nem történt semmi* izgalmas gesztussal nyúl a szexuális zaklatás problémaköréhez, azonban az élő társadalmi kérdés karikatúrává formálódik az előadásban. Nem tudom, mi volt a szerzői/alkotói szándék a témaválasztást illetően. Talán nem marad el a társadalmi párbeszéd elindítása. Színházi alkotásként azonban kérdésesnek tartom a művészi eszközeit, melyek egy ponton, a meghökkenésen túl kevésbé ragadták meg nézői figyelmét.

Szereposztás: A FŐSZERKESZTŐNŐ: B. Fülöp Erzsébet | Nagy Dorottya; A HÍRES SZÍNÉSZ: Korpos András; A MUNKANÉLKÜLI: Bálint Örs; A STÚDIÓIGAZGATÓ: Henn János; A SZÍNÉSZNŐ: Gecse Ramóna; AZ ÚJSÁGÍRÓNŐ: Berekméri Katalin.

Jelmeztervező: Oláh Réka; **diszlettervező:** Sós Beáta; **zeneszerző:** Cári Tibor; **rendezőasszisztens:** Talán Vanda; **operatőr:** Sebesi Sándor; **rendező:** Sebestyén Ába.

A FÉNYKÉPEZÉS ÉS FILMKÉSZÍTÉS ÉDESTESTVÉREK

Bálint Tamás

– beszélgetés Vargyasi Levente fotográfussal, dokumentumfilmessel –

„Kell legyen egy határ, amelyet ha átlépsz a piacosabb ábrázolás érdekében, az már torzíva mutatja a megörökített valóságot. A képet ha majd előveszi és megnézi a következő nemzedék, joggal kérheti számon rajtunk, hogy félreinformáltuk” – tartja Vargyasi Levente.

– Mesélne a kezdetekről, gyermekkori emlékeiről, arról, hogy miként ragadta meg az álló- és mozgóképek világa? Mikor vett először fényképezőgépet/kamerát a kezébe?

– Kézdivásárhelyiként a Nagy Mózes Elméleti Líceum rajzosztályába jártam – itt a Kosztándi és Vetró házaspár „fogta ceruzámat” –, ám a középiskolát már Sepsiszentgyörgyön, a Plugor Sándor Művészeti Líceumban fejeztem be, grafika szakon. Ott Ütő Gusztáv és Hervay Katalin volt rám nagy hatással, akik a látásmódomat formálták. De sokat köszönhetek a ma már dramaturgként dolgozó Bodó Ottónak is, aki azokban az években fotólabort – régi, klasszikus sötétkamrás, vegyszerekkel pamacsolót – próbált kialakítani. Innen léptem tovább, s lettem a Tanulók Házában Gerőffy Dalma tanítványa, aki igencsak igényesen vezette a fotókört. Tőle képközpontot, fotográfusi látást, exponálást és a labormunkát tanultam meg. De nemcsak szakmát tanultunk a körön, hanem Dalma társaságként is összekovácsolt bennünket. Ezekből a fotósokból jött létre a KépVidék alkotócsoport is, amely még napjainkban is időnként táborozik, alkot.

– A fotókörtől egyenes út vezetett a filmzésig?

– Az érettségit követően szülővárosomban fényképészként kezdtem el dolgozni, közben pedig a helyi tévének, a Polyp TV-nek készítettem néha kisebb riportokat. Az operatőri szakmába valójában a sepsiszentgyörgyi helyi televíziónál tanultam bele, ahol a hírműsoroktól egészen a magazinműsorok felvételéig mindent kipróbáltam. Érdekesnek találtam, hogy munkám során sok helyre juthatok el és annyi érdekes emberrel találkozom. Később a TVR marosvásárhelyi stúdiójának, a bukaresti magyar adásnak és az Erdély TV-nek is dolgozhattam. Bár a fő kenyérkeresetem a filmzés lett, a fényképezésről sem voltam hajlandó lemondani. Élmény volt a KépVidékkel a kétezres évek elején a megyebeli falvakat járni! A falusi élet apró, de igazán jellegzetes momentumait próbáltuk megragadni; azokat, amelyeket az ottani emberek természetesnek vesznek, s éppen azért átsiklanak felettük.

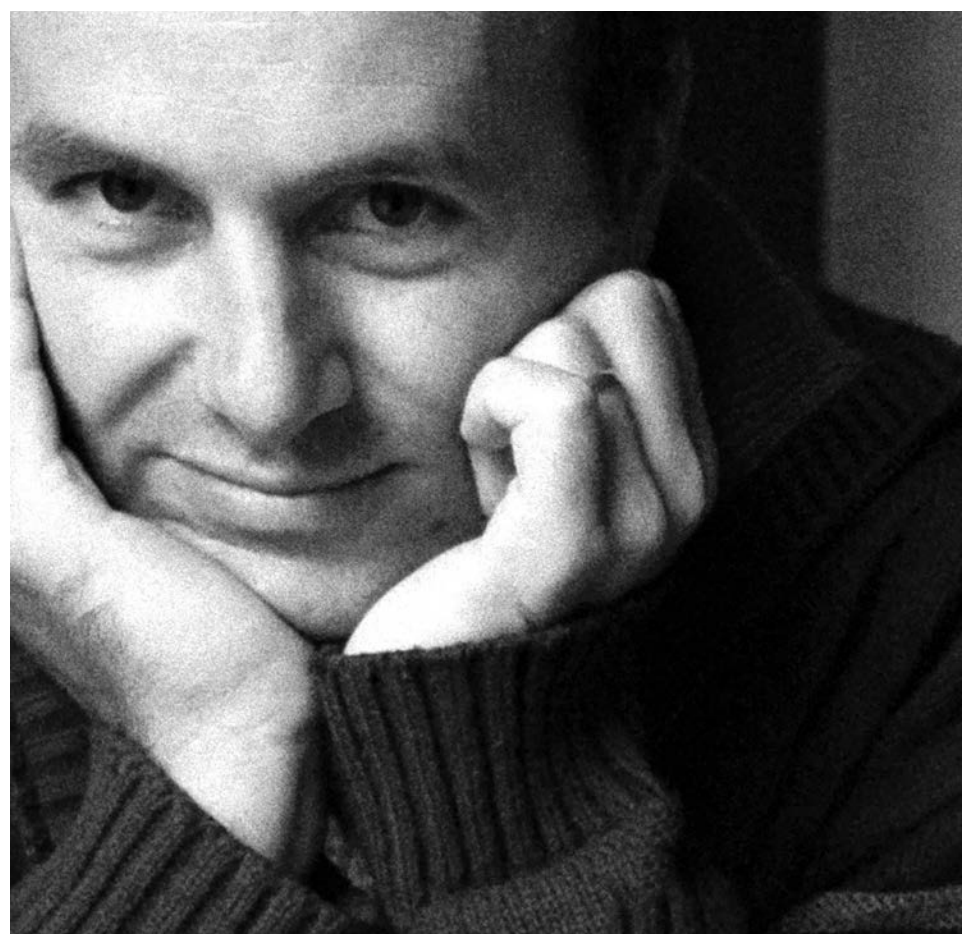
– Fotó és film hogyan tudnak működni egymás mellett?

– Életemben a fényképezés és a filmkészítés édestestvérként van jelen – de a kettő sosem egy időben! Még akkor sem, ha azt mondják, a jól fényképezett filmet ha kimerevítjük, akkor jól keretezett fotót kapunk. Megtanultam másként gondolkodni filmben és fotografálásakor, azaz ha filmezek, annyira belemerülök a munkába, hogy elmarad a fotografálás, így a legtöbb dokumentumfilmemhez alig tudok előkaparni egy-egy fényképet a sajtóban való illusztráláshoz. Bár ott voltam, végigkövettem az eseményt, lefilmeztem, nincs egy fotóm róla, mert annyira benne vagyok a történetben, hogy elfelejtek egy pillanatra megállni és megnyomni az exponálógombot.

A fotográfusok a pillanatot lesik

– A ma fotográfusa mennyire számít képi krónikásnak?

– Bár Sepsiszentgyörgy önkormányzatának több mint egy évtizede fotózok, ott is határt szabok magamnak a „szép” ábrázolásában. Úgy gondolom, kell legyen egy határ, amelyet ha átlépsz a piacosabb ábrázolás érdekében, az már torzíva mutatja a megörökített valóságot. A képet

ha majd előveszi és megnézi a következő nemzedék, joggal kérheti számon rajtunk, hogy félreinformáltuk. Igen, a fotóban is lehet félreinformálni, hamis képet mutatni valamiről, nem csak az írott sajtóban és a televízióban. Úgy gondolom, hogy a valóság a hétköznapiakban búvik meg, az emberek közelről való megfigyelésében. Robert Capa szavaival élve: „ha nem elég jók a képeid, nem voltál elég közel”. A fotográfusok a pillanatot lesik, én is ezt teszem, ha eseményt vagy hangulatképet rögzítek vagy akár dokumentációs fotót készítek. Nagyon sokszor különböző munkákat kell megörökítenem; akkor is arra törekszem, hogy valóságghűen ábrázoljam azokat.

– Miképp maradhat meg a fotózás, a filmzés művészetnek ma, amikor a technika már mindenki számára elérhető? Mit kell tudjon „a művész szeme”, ami géppel nem helyettesíthető?

– Mára szerencsére technikailag mindenki fotográfusnak nevezheti magát, és ez jól is van így: hadd örökítse meg, tegye közzé a nagyvilág számára az élményeit. Ennek a hátulütője az, hogy felhígulni látszik a szakma, és a hatalmas mennyiségből nehezen jut el a tartalommal bíró jó fotó a befogadóhoz. Mondom ezt azért, mert a digitális fényképet szállító csator-

nák száma megsokszorozódott (főként a közösségi oldalak megjelenése által), és ez megnehezíti a képi dömpingből való szelektálást. A látás számomra a filmben és fotóban nem az esztétikai „szép” kép keresése és megragadása, hanem annak tartalommal való feltöltése, szubtextusba helyezése művészetekkel, irodalommal, szimbólumokkal, társadalmi szemléletmóddal, kritikával. Nyilván nem mindig van így, munkám során elvárják, hogy szép is legyen és jó is legyen. Nem mindig jön össze, nem mindig gondolkodhatunk így. Sokat inspirálok a festészetből, a grafikából, sokszor meglátok egy textúrát, magával ragad, lefotózom. Így vagyok a tájképekkel is vagy a makró fényképe-

megszülessen. Amennyiben továbbgondolok egy képet, azt már nem fotográfikaként teszem, hanem grafikaként, és vegyes technikaként tüntetem fel.

Kíváncsi vagyok az emberi történetekre

– A dokumentumfilmek iránti érdeklődése honnan datálódik?

– Kinda István, a Székely Nemzeti Múzeum néprajzkutatója 2010-ben kért meg, hogy a téglavető cigányokat bemutató kiállításához készítsek egy rövidfilmet. Ebből lett *A sár mesterei*, amit 2013-ban a *Meszesek* és 2015-ben a *Szenesek* követett. Nagyon örvendek, hogy ezek a filmek, illetve utóbb a Gál József zabolai kerékkészítő mesterről készült *Kerekeselek*, valamint a remélhetőleg jövő évben bemutatásra kerülő, a kézdizsentkeresztzi Pap Emil kőfaragót megörökítő filmek elkészültek. Fontosnak tartom megemlíteni: ezeknek a filmeknek az elkészültét felkarolta a Kovászna Megyei Művelődési Központ, ezáltal pedig nyugodt környezetben, jó feltételek mellett dolgozhattam azon, amit leginkább szeretek.

– De nem csak néprajzi tematikájú filmeket készít...

– Így igaz. Az utóbbi öt-hat évben a társadalmi változások miatt egyre kiszolgáltatottabb emberek élete kezdett el érdekelni. A *Tehenesek* című filmem, amelyik a háromszéki állattartó gazdák gondjairól szól, kicsit személyes indíttatású, mert ifjúkoromban Nyújtódon nyaralva számos élményt szereztem a gazdálkodásról, ezért egy kicsit mindig odafigyeltem ezekre az emberekre. És láttam, ahogy telik az idő, egyre sokasodnak a bajaik, az idősök kihullásával pedig egyre fogy a hagyományos állattartók száma. Háromszéken nem olyan rég még jelentős területen természetettek cukorrépat, ám miután az országban jóformán mindenhol felszámolták a gyárakat, alig maradt olyan személy, aki a közelmúltban még virágzó iparnak tanúja volt – erről szól a *Keserűdes*. Ezen filmek elkészültében nagy szerepe van annak a T. Bányai Péter vágónak, akit a *Tehenesek* forgatása alkalmával ismertem meg. Nélküle ezek a filmek nem így néznének ki, más lenne a töltetük és minden bizonyos a mondanivalójuk is.

– Jelenleg mi foglalkoztatja?

– Niculina Ţiņtaral közösen készül a Bicsi Gyula sepsiszentgyörgyi képzőművészről szóló film, ami meglehetősen nehéz feladat számomra, mert portrét még sosem készítettem. Nyár óta pedig forog az erdővidéki bányászat múltját Hecser Lászlóval, a *Háromszék* munkatársával közösen feldolgozó filmünk. A mostani dokumentumfilmjeim témái nem annyira látványosak, inkább kutatói munkák, szinte újságírói aprólékosággal járom körbe őket. Szeretem ezt csinálni, szeretem az embereket meghallgatni, kíváncsi vagyok a történetükre, és örülök, ha lencevégre kaphatom őket.

Vargyasi Levente fotográfus, rendező-operatőr, sajtófotós, a Kovászna Megyei Művelődési Központ munkatársa Kézdivásárhelyen született 1977-ben. A Plugor Sándor Művészeti Líceum elvégzése után a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen diplomázott. A Kovács László-Zsigmond Vilmos Operatőrverseny kitüntetésű. Fotói mellett sorozatát összeálló dokumentumfilmjeiről ismert, kameráján keresztül betekintést nyerhetünk régmúlt idők szakmaiba, amelyeket már nagyon kevesen művelnek. Jelenleg Sepsiszentgyörgyön él és alkot.

novella

FENYŐ

Ani évek óta, mióta a férje meghalt, magában időzött szenteste. Szerette, hogy ilyenkor egyedül, fontoskodás nélkül, pihenéssel töltheti a napot. Este pedig vagy szabotálta az ünnepet, vagy emlékeibe merült, fotókat nézegetett. Béla évekig tiszteletben tartotta Ani hóbortját. Hóbortnak hitte, hiszen „Ki szeretne egyedül lenni Ádám-Éva napján?”, gondolta Béla. „Dehát ezek a tanult, művelt emberek, amilyen Ani babám is, gyakran bonyolultak”, tette hozzá magában, de valójában szerette volna Anival tölteni az estét.

– Csak egy teára, babácska, beugorhatok? – kérdezte Béla telefonon, amikor Ani öt körül visszahívta.

– Jöjjön! – válaszolta Ani, aki családi karácsonyokról készült képeket nézegetett.

A kék inges férfi sötétkéék ingzsebéből dokumentumkéék toll világoskék kupakja áll ki, a feje helyén fenyőfa nőtt. A toll teste tapinthatón rajzolódik ki a szövevényen. A férfi feje helyén álló fenyőn gyertyák égnek, a lángok nyelve a fán tekergő, ezüstösen csillogó, szőrös boát nyaldossa csaknem, bal oldalon fölül két zöld gömb világít, fénylő szempárként. A kékek és a zöld kavalkádja a látóhatár szélén ismétlődik meg. Befagyott tó jegének partján havas tetejű ház, melyet zöld nádas ölel

körül, kétséget ébresztve a nézőben afelől, hogy a csapadék az évszaknak megfelelő formában hullott-e le az elmúlt fél órában. Az ég az egész világos, már-már fehérés kéktől a viharos sötét árnyalatokig terjed, a vízfestékes paletta minden gombját felhasználva. A fehér paszpartu és a barna keret még jobban kiemeli a kékek áradását, melyben az amatőr festő alkotókedve és képessége zöld utat kapott. A befagyott tó jege előtt a Tádzs Mahal fehérlik, bordó háttérrel ellenpontozva a hideg tájat és a karácsonyi díszbe öltöztetett fát.

Ha a tekintet egy háromszög mentén utazik tovább, akkor a szár folytatásában megtalálja a bordó szín folytatását is, a bőr irodai szék huzatján. A meleg színű huzat bizonyára éget is, mert előtte nő áll, medencéjét előre tolja, pulóverét hátsója felé húzogatja, mintha ezt mondaná:

– De kurva forró a seggem alatt az üléshez!

A kijelentésről azonban a szemlélő csak találgathat, de nem valószínűsítheti teljes mértékben. A sötétkéék ing ugyanis sötétkéék gyerekruhában köszön vissza, benne földön hasaló kisgyerekek, mintha épp most csúszott volna ki a bordó huzatról felugró nő átforrósodott méhéből, nyilvánvalóan a hőtágulás

és a gravitáció következtében. A váratlan esemény nem zaklatta föl a kisdedet. Lábával békésen kalimpál, ajkaival műanyag cumit szívogat, mely piros-kék színével visszaköszön az eddigi bordó-kék színkompozíciónak.

Hogy a színek célzatos választása felől kétsége se maradjon a nézőnek, a fotós a függőnyt vörös árnyalatban jelenítette meg, hogy Mária színeivel idézze fel a szűz isteni megésését, mely alig több mint három évtizedes advent után az emberiség megkeresztelt fele szerencsésének, ám a lábával önfeledten kalimpáló, cumizó kisded végének bizonyult.

Az anya lába előtt fényes papírcsokó, melyen rénszarvas száguld, szédületes sebességgel vonva maga után egy szánt, melyen az idő redőiből előkacsintó piros ruhás Mária látható idős korában, klimax után, ősz szakállal. Az anya előtt a háromkirályok állnak sorban. Egyikük fekete pólóban, az 1920-as évek szeszcsempész frizuráját viselve, papírcsokóba burkolt ajándékot nyújt át. Vajon egy tábla csokoládé vagy egy lapos üveg az? Mária szájából mintha ezt hallanánk:

– Áhá!

Ebből inkább a szeszre következtethet a szemlélő. De lehet, hogy a kedves néző tekintete szembemegy a forgalommal

az egyirányú utcában, és nem is a király ad át ajándékot Máriának, hanem Mária nyújtott át éppen egy tábla csokoládét a királynak, áldásképpen, hiszen mégiscsak ő a Szent Szűz, a Megváltó szülőanyja.

A második király egy kisebb termetű, fiatalabb szeszcsempész, a nézőnek háttal vár sorára a képen. Fehér pulóverét alul kék hópelyhek szegélyezik, mintegy arra figyelmeztetve az ég és a hópelyhek színének felcserélésével, hogy a gravitáció bármikor megfordulhat, feje tetejére állíthatja a világot, és akkor a kisdedet visszazsípkázza Mária üléshezától átsült méhe. Az ifjú nem hiába kapott BA képzést Nabukodonozor iskolájában, látomásai mindig pontosak és a legkisebb részletre kiterjedők voltak. Így most is pontosan tudta, hogy az egy kilogramm mascarpone sajtól készült tiramisut, amit királytársa elfelejtett elhozni a kisded születését ünneplő lakomára, milyen elosztásban fogja megenni az elkövetkező napok szent hármában.

A sor végén a harmadik szeszcsempész iratcsomó fölé görnyed. Csuklyás pulóverén hátul „top gun” felirat díszel, figyelmeztetve az emberiséget arra, hogy 2021-től nincs többé papír alapú számlázás, és aki nem tesz eleget adatszolgáltatási kötelezettségének a NAV felé, azt a bürokrácia legfelsőbbrendűbb fegyvere fogja vastag irathalmazok tanulmányozására kényszeríteni egy hosszú sor végén.

Boldizsárral a kör bezárul, a néző tekintete visszatér a sötétkéék ing szövetére, mely fej gyanánt karácsonyfát visel.

Szilágyi-Nagy Ildikó

Miközben a királyok a betlehemi csillag nyomában járnak, a fán a boa megmenekül a tudás emésztő világosságától, és az első emberpár keresésére indul, hogy tudatlanságuk miatt náluk érjen célt kísérő szándéka. Kilátástalanul bolyong azonban a csillogó díszletek között, mert Ádám-Éva napja előző este lett volna, illetve volt is. A szőnyegen hasaló kisded a Nők Lapja Karácsonyig friss marad című receptfüzetéből való mézeskalácsot csócsálja cumijával egyidejűleg. A sütemény huszonötödikéig legalábbis friss maradt.

Béla már a kapu előtt toporgott, amikor Ani feleszmélt, és felhagyott azzal, hogy a mobilállott családi fotót próbálja értelmezni. A bemozdult képen az alakok legalább felismerhetőre sikerültek. Mária szerepében Ani volt látható, a három szeszcsempész pedig Ani öccse, unokaöccse és unokahúga. A kisded, aki épp földhöz verte magát egy darab mézeskalácsért, a legkisebb unokaöcs, a karácsonyfafejű kék ing pedig a házigazda.

Ani örömmel beengedte Bélát, aki előkapta mobilját:

– Nézze, a Fröccsös Béla megint milyen szexeket küldött nekem! Babácska, most megmutatom, mi az, amivel minden férfit örökre megfoghat.

– Isten őrizz, hogy minden férfit örökre megfogjak! – nevetett Ani.

– Na, de legalább azt az egyet, akit akar. Például engem.

– Teát kér? – kérdezte volna Ani, de megelőzte saját kérdését egy másikkal, hogy el ne felejtse:

– Elektronikus számlázásra regisztrált?

Böloni farsang

vers

Fecske Csaba

Helykereső

megőriztem ami már nincs
de azt őrzöm-e ami volt valóban hiszen
az emlékezet korrump csal akkor is
ha nem akar a saját malmára hajtja a vizet
vajon mit öröl mi sül ki belőle
dúcolatlan sötét bánya a múlt tele meddővel
olyan jó lenne hazatérni most
mint a tékozló fiú a Bibliában
de mások lakják az atyai házat
térpig érő fű az udvaron ahonnét
a városba vágytam gyerekkoromban
könnyű úgy szeretni egy helyet hogy tudod
bármikor hazamehetsz de hol van már az az otthon
lakói kiköltöztek a temetőbe utcái
másfele görbültek a házak szemén hályog
árulás hangja a kakasszó szélvédőre tapadt
falevélként vergődöm hidegen villogó szemekben
autók húznak el mellettem falumbeliekkél
ahogy a vasútállomásról botorkálok a falu felé
bár volna hely az autójukban a szívükben már nincs
magamra hagynak botommal az út szélén
legszívesebben visszagörbíteném az utat és az időt
kivert kutyának érzem magam nedvedző szemmel
bámulom az estből kifehérlő templomtornyot
amely mintha egyre csak távolodna

MEGVÁLTÁS

A napsugarak még nem érték el a templom keresztjét, amikor riasztották a tűzoltókat: a város felőli főúton kigyulladt egy ház. Egy házaspár hátborzongató kacagása visszhangzott a méterekre felcsapó lángokból. A férfi és a nő legfontosabb tervei között szerepelt, hogy külföldi munkát keressenek a megélhetésük végett, mivel egyetlen gyermekük gondozása nagy terhet jelentett számukra. A szülőket a gyergyói főkapitányságon hallgatták ki. A vallomást felvevő személy

csupán annyit tudott lejegyezni, hogy az eset előtt a kisgyerekek a *Jerika kő legendáját** olvasták fel.

* *Gyergyósomafalvi legenda, miszerint a kényúr Álmos és felesége, Jerika egy kincseért feláldozzák gyermeküket. Egy öregember megátkozta őket, ha még egyetlen ember meghal a kezük alatt, váljanak kővé. A pár továbbra is kegyetlenkedik, ezért kővé változnak, várukat a Várköveként, az asszonyt Jerika köveként emlegetik.*

BAZSARÓZSA

A gyergyószentmiklósi Zölde Kálmán régóta vágyott szerető barátira. Kishíján három évszázadból tett félre emlékeket. Az utóbbi években már nem látogatta őt senki. Vasárnaponként a Márton Áron utcai templomba járt. Csak ilyenkor és a heti bevásárláskor látott embereket. Kis kertjében foglalatoskodott, amikor harsány gyerekzsivajt észlelt a háta mögött. A tízéves gyerekek már

régóta megfigyelés alatt tartották az öregot; be-betörtek a kertjébe, többször összetaposták a virágait, elrejtették sétatotját, titokban még csúfnevet is adtak neki. Az egyik virgonc a hűgát küldte oda, hogy lopjon egy szál bazsarózsát édesanyjuknak. A kislány összerendezte, amikor a bácsi megfordult, de elmosolyodott, amikor a kezében meglátta a szál bazsarózsát.

Órzott álom

vers

Böszörményi Zoltán

A vörös tollú madár éneke

Fényévekre távol, egy galaxis közepén
fémes csengésű végtelen kacag,
a ködtisztáson pálmafa áll,
ágán vörös tollú madár énekel
olyan meghatón, hogy
megfelekedezel a boldogtalanságról,
az egyre táguló tér
fagyos magányáról,
talán
a holnapi penzumról is,
észre sem veszed,
szíved gravitációs ereje
meggörbíti a téridőt.
Mélázva ülsz az univerzum peremén,
hallgatod a vörös tollú madár
önfelelt énekét.

Dédapáink

dédapáink
keletről nyugatra
és nyugatról keletre
két világháborút
átaludva
netán átverekedve?
dédapáink
időapostolok
a kedves nénikék mellett
lila akácok
valami románc az egykedvűségért
segély
plusz kiáltás
a harmadik emeleti dobozból
a bölcs szózat mely akár a századokig
is felér
azokhoz
akik nem így gondolták
mégis így lett
azokhoz
akik pont így gondolták
s másként éltek mégis
azt
ami már úgyis mindegy

Isten levelet ír

Szöveget másol íróasztalomra a napfény.
Naponta, tudatosan,
hátha egyszer végképp megfejtem szavait.
Halandónak Isten nem írt soha ily meghatón.
Az ördögűzést nem várja el tőlem,
azt akarja, legyenek olyan, amilyenek
megteremtett: kíváncsi és szorgalmas.
A földi kincseket ne kívánjam,
a művészet adjon értelmet életemnek.
(Szavakat szeretve a szerelmet szeressem!)
Ne féljek!
A félelem megrontja az embert.
Olyan legyenek, mint a tűzhányó:
jót, rosszat lövelljek az égbe,
s tisztuljak meg, hogy tisztítani tudjak.
Csak a hitet nem kérte tőlem soha számon.
Minek is tette volna?
Aki hisz, úgyis keresztire feszül egyszer.

Székely este

Nyugtalan árnyak terelnek
maguk előtt
borízú csendet,
a folyó mentén kutyaszelek csavarognak,
a víztükörre merészkednek,
felszöknek az ernyedtt vitorlákra,
feljajdulnak, csattognak a vásznak,
félhomály ül a tájra,
beesteledik ebben a században is.

Kézfogás

az ígéret örök
mint a világmindenség
nincs hajnala azaz kezdete
és nincs napnyugta azaz éjjele
a kézfogásnak sincs kezdete és vége
sem az érintésben szunnyadó
puha melegségnek
olyan a kézfogás mint az ígéret
anyag lüktet benne
a szívverésed

Helyzetkép

Európa jelentkezik,
több nyelven szólal meg a lényeg,
XVI. Lajos kuglizni jár,
Mozart zenélni tanul,
Napoleon pár napja szóltan,
folyik a per Josef K ügyében,
Joyce a tükörben nézegeti magát,
befejezetlen mondatokat számol Déry,
s míg nagy a rend,
Nyugaton a helyzet változatlan,
még nincsenek Európában
a legújabb atomfegyverek.

Örökkévalóság

Hányszor gondoltad
az örökkévalóságot,
a megfoghatatlan erőt,
mely csillagrendszerek
között bolyong,
az anyag mindenhatóságát,
a benne és a belőle rügyező időt,
amiről semmit sem kell gondolnod,
amiért semmit nem kell tenned,
csak hagynod, hogy feloldódjék benned,
felsegítse a gondolatod
küszöbén megbotlott szavakat,
melyek nem lennének elegendők
végérvényesen meghatározni
az örökkévalóságot.

Zetelaka

hív a Hargita
oda vágyom
csendes tüzeit élesztgetem
éppen
mulatok
a szívekbe nézek:
jéghegyek
ha kiolvastam a sok szívet
kiülök a zetelaki járdára
arra mennek
rám köszönnek őseim
a boldog honatyák
szavaikat elültetem
hogy idebenn
és odakinn is lássák

vers

Dimény H. Árpád
A londoni K2-esben

amikor Londonban beültünk a piros telefonfülkébe
 hogy egy fotót készítsünk emlékül
 arra használtam ki ezt az alkalmat
 hogy elkápráztassalak fölényes tudásommal
 és olyan elszántsággal dobtam be az 1921-es évszámot
 mint amikor végre bátorságot vesz az ember
 és lecsúsztatja a kezét a lány hátán
 be a nadrágjába hogy a fenekébe
 gyengéden belekapaszkodhasson ujjbegyeivel
 és ha már az első lépést megtette
 ilyenkor nem engedi el mint ahogy én sem
 a brit postahivatalok abban az évben
 mutatták be az első telefonfülkéket
 hogy az utcáról is el lehessen intézni
 a fontosabb hívásokat
 folytattam kitáguló pupilládba nézve
 nem engedve el a tekinteted
 mint ahogy a feneked sem kezeim közül
 azonban a betonlapokból összeilleszthető
 piramisszerű tetővel rendelkező
 piros ajtójú és ablakkeretű fülke
 a K1 nem nyerte el a britek tetszését
 olyanok voltak mint egy-egy álló koporsó
 és ki szeretné egy álló koporsó falára karcolni
 a nevét a szerelme kezdőbetűivel egy szívben
 a Királyi Képzőművészeti Bizottság új pályázatot írt ki
 amelyet a Cambridge-i Egyetem könyvtárát megálmódó
 Giles Gilbert Scott nyert meg
 így 1924-ben megszületett a K2
 és bár 1936-ban helyezték üzembe
 mi 2019-ben beülhettünk az esti kocsmatúránk
 során emléket gyűjteni a piros dobozba
 három oldalán hat-hat pici ablakos
 kupoláján az angol korona rajzával
 amúgy egy kétszáz éves sír ihlette
 ez a mondat már egyenesen azzal volt határos
 mint amikor a női testet felderíteni szándékozó
 mondjuk bal kéz gyöngéden védelmezőn
 körülöleli a nő feszes halmocskáját
 mintha el akarná oltani a tenyerével
 a lángra lobbanni készülő bimbót
 ugyanakkor a jobb kéz kitartóan araszol
 jobb fogást keresve verejtékvályújához
 enyhe sörszagom nem érezhetted
 hisz ketten kóstoltuk végig
 a kocsmák krémes csapoltsör-kínálatát
 de nyakadon a kis pihék valósággal
 vibráltak a meleg leheletemtől
 én viszont megállíthatatlanul meséltem tovább
 Scott visszanyúlt a Brit Birodalom
 egyik legfontosabb építésze
 Sir John Soane örökségéhez
 az általa saját magának és feleségének
 tervezett síremléket má-sol-ta le
 és minden szótag után gyengéden
 a nyakadba haraptam
 a fülcimpád felé haladva
 a bal kezem átvándorolt
 a bal melled forró halmocskájára
 a jobb kezem mélyebbre csusszant a bugyidban
 és majd elakadt a szavam
 amikor végre megéreztem
 a farmernadrágom sliccénél a kezéd
 szóval ez a fülke sügtam
 az antik építészet hagyományaiából táplálkozik
 Scott szürke külsőt akart neki
 kék és zöld belső térrel
 azonban a Királyi Posta ragaszkodott a piros
 és mintha valami mocskos tiltószó lett volna a piros
 ujjaid rátapadtak az akkor már hozzád
 hasonlóan türelmetlen férfiasságomra
 és félreértést nem tűrő hangon mondtad
 hallgass már végre és dugjál meg
 pedig pont akkor akartam még elmondani neked
 a mesterien felépített elbeszélésem tetőpontjaként
 hogy ma már csak kétszázhusz fülke található
 amelyből telefonálni is lehet...

Hurka és almás tészta

két jó alibiszó arra,
 hogy leírhasd egy versben a vér szót.
 egy recept hozzávalóinak felsorolásakor,
 hogy 50 dkg szív, 25 dkg vese, 40 dkg bőrös,
 1 kg tokaszalonna, 20 dkg hagyma, 40 dkg rizs és persze 1 kg vér.
 a belsőséget, a tokaszalonnát enyhén sós vízben megfőzzük,
 amikor megpuhult, kivesszük húlni,
 a lében megfőzzük a rizst,
 a hagymát feldaraboljuk,
 és a szalonnával együtt megpároljuk.
 a megabált húsféléket és a kihűlt hagymát ledaráljuk,
 összekeverjük a vérrel,
 ízlés szerint sóval, őrölt borssal, csomborral,
 aztán bélhúrba töltjük.
 megszurkáljuk, 90 fokos vízben egy és negyed órán át abáljuk,
 a hurkákat hideg vízbe tesszük 10 percig, majd leszárítjuk,
 és veres hagymával máris ehető.

a vért az életben is bújtatjuk, takargatjuk.
 egy nőnek például vigyáznia kell arra,
 hogy ne felejtse menstruációs vattáját
 vagy betétjét olyan helyen, ahol a gyereke megtalálhatja,
 vagy egyszerűen csak megláthatja,
 aztán jöhet a magyarázkodás,
 nem kell megjedni, ez történik az édesanyákkal,
 amikor épp nem szülnék gyereket.
 a méh, ahonnan te is világra jöttél,
 28 naponta elengedi a megvastagodott,
 vérrel teli méhnyálkahártyát,
 ez csak 3–6 napig tart,
 na persze nem kell tudományosan elmagyarázni,
 hogy ezalatt 50–150 ml vér távozik a testből,
 csak meg kell nyugtatni.
 anya nem fog meghalni, sem elvérezni,
 mint ahogy nem véreztél el te sem,
 amikor az előszobában az unokatestvéred
 rálépett a korcsolyával a kisujjadra,
 és lemetszette a hegyét.
 akkor is te voltál a hibás,
 miért kellett a korcsolya éléről a jeget piszkálnod,
 persze, én is hibás voltam, hogy nem figyeltem rád,
 hogy mit is keresel az unokanővéred háta mögött,
 mert az almás tésztára figyeltem,
 a kedvencedre, nehogy odaégjen.
 aztán mégis szénné égett,
 amíg rohantam veled a mentőhöz
 a kezedre csavart véres törülközővel,
 ahhoz, hogy az ügyeletes orvos
 ferdén varrja vissza a lemetszett ujjbegyet,
 nem azért, mert román volt,
 hanem mert büzlött az alkoholtól.

gondolj a versben levő vérre,
 mint kulcsszóra egy prédikációban,
 ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok a vérért,
 nem lesz élet bennetek,
 de aki eszi az én testemet és issza az én véretem,
 annak örök élete van, az bennem marad,
 én meg benne,
 mint ahogy az elégett almás tészta íze
 keveredik a véres hurkáéval a számban

most pedig számold össze,
 hányszor írtam le a vér szót,
 majd hunyd be a szemed,
 és keverd ki a vér különböző színeit

Ródlí

Bucsecs

Metaforák

ebben a versben nem elég
 egy metafora,
 hasonlatok is kellenek. szeretlek,
 mint a kisfiú, aki riadtan kiáltozza
 elveszett báránya nevét.
 őrült szél vagyok.
 szeretlek őrülten, mint ahogy
 egy inget tép a szél,
 vagy zászlóként bontja,
 amint a közeledbe ér.

majd gondolatritmus
 és belső rímek,
 hogy éreztessem a szívet hajtó
 vér ritmusát.
 és szeretlek, mint a szél,
 mely mély tengerek felől érkezik,
 sokat fut, hajt,
 és mindig utolér.

váratlan helyen kell megtörni
 a sort.
 szeretlek, mintha kerékpárral
 száguldanék egy idegen földrészen át,
 ugyanúgy messziről hajtva-futva,
 mint a szél. mintha
 belesnék egy repülő ablakán, és
 kettőnket látnám,
 ahogy nézzük a zöld és fehér határt,
 mit rajzol szédítő felhőkbe
 – már megint – a szél.

a zavarba ejtő címhez igazodva
 jöhet egy megszemélyesítés,
 amikor a szeretlek taxiba ül,
 mondja az utcát, szám se kell,
 elég annyi, hogy feléd.
 aztán egy újabb metafora,
 amely a zavart még jobban fokozza.

a szeretlek egy fiatal, bronztestű férfi,
 aki a hajóorrhoz kötözi a nap sugarát, sós
 vízzel itatja acélos vaslovát. és hajnalban
 bontja a hétfők függönyét.
 így már az olvasó végképp nem tudja,
 hogy a költő vagy a napbarnított férfi
 viszi-e az ágyba
 a kávé két kanál cukorral és tejjel.
 és az elgondolkodtató
 vagy némiképp mehökkentő befejezés,
 hogy az eredeti címnek szánt kérdést
 ki szegezi kinek.
 tudod, azt,
 amit te mindig nekem.

KILÁTÁS A SEMMIRE

Mirtse Zsuzsa

Minden életnek megvannak a maga mélypontjai. Az én mélypontjaim sokan vannak, sőt, néha azt gondolom, hogy életem mélypontok lazán összefűzött klárisa, s mint ilyenek, szövetséget alkotnak ellenem, sőt, már remekül tudnak társalogni is egymással. Ő az egyik ilyen mélypontom volt. Mondjuk, hogy a hetedik az életben.

A hetes jó szám. Nem én találtam ki: férfiatól hallottam, mert bizonyos férfiak odavoltak azokért a nőkért, akik ezt vallották meg nekik csendesesen, maguk elé nézve, vagy mélyen a szemükbe: te vagy a hetedik.

A hat éppen elég már a megfelelő női eszköztár összeszedéséhez, viszont karcú még ahhoz, hogy romlottan gondoljanak érte bárkit is. Cseles szám, nem véletlenül lelhető fel mindenhol a világban. A hét napjai, a hét bolygó, hét próba, hét vezér. Tehát, a hetediknek neveztem el, és mondhatom, elég sok időt elvacakoltam vele. Igazi, rendes zsarnok volt, léhűtő kis zsarnokocska, aki felügyelni akarta minden percemet, gondolatomat. (Miért hagytam?) Nem volt minden rendben közöttünk. Ezt persze tagadta, sőt, velem is elhitette, hogy minden a legnagyobb rendben van. Csak tartsak be néhány szabályt.

Legyek átlátszó és átlátható. Bűnözni még gondolatban sem szabad nekem, emelte fel az ujját, mert ő arra is rájön, ezt jobb, ha tudom.

A szobájából a Gellérthegyet lehetett látni, mert van ám kilátás az életéből, és amúgy rendes, takaros lakás is lehetett volna, persze, ha nem ő lakik benne. Mellette valahogy lelakódtak a tárgyak. Lusta volt a végtelenségig, kár volt belé a kilátás is, mert a zsalut rendszeresen lehúzva hagyta (ő le,

A sár mesterei című dokumentumfilmből kiragadott kép

én fel), kizárólag a szellem tevékenysége érdekelte, és ha elromlott valami, az úgy maradt az idők végeztéig. Nem történt velük változás, ha javítható volt, akkor sem. Befelé élt, de minek, mert magvas gondolatainak sem volt soha kifutása, panorámája.

Egy ideig abban ringattam magam, hogy ez így jó. Természetes. Belefér. Mi

ilyenek vagyunk. (Ő ilyen.) Egyedül engem tudott mélyreható tervszerűséggel és kitartóan nyüstölni, abban kiváló volt.

Minél jobban szorított, annál több menekülő útvonalat dolgoztam ki ellene. Minél jobban szeretett volna átvilágítani, annál vastagabb ólom mellényt hordtam. Végül cselekedni kezdtem.

Hol ezt vágtam hozzá, hol azt. Tányért, asztalt (egyszer még az üres hűtőszekrényvel is megpróbálkoztam), könyvet, nagymamától örökölt ékszeres dobozt. Nem használt. Aztán egy szép napon kidobtam a kistévét a zárt ablakon. Azóta talán néha eszébe jut, hogy tényleg nem lehetett minden rendben közöttünk.

vers

Demeter Arnold

Győri Klára mellett a kisszéken, hallgatódzva

„Nem kívánok irigyemnek egyebet, élje végig keserű életemet.” (1975)

Széken ülve este, menedéket keresve
pirosposzsgás asszony mesél.
Háta sajog, körötte nevető jajok,
– Kali néni, miket beszél?!
– „Ne hidd fiam, úgy es így volt,
eveztem én, az életem akár egy gálya.
Mert nem figyeltem, s egykettőre
kiszáradt az én örömöm zöld fája.”

Törleszt

„Már bele voltam nyugodva a sorsomba, gondoltam,
egy halállal úgy is tartozunk”
– Puskás Antal hadifogoly visszaemlékezése

Hát te itt rohangálsz a peronok között?
Vigyorod nem baráti, s rám vársz, ebadtája!
Istenem, szegény embernek szegény a halála,
s ki rab, annak még hosszabb út vezet odáig.

Félálom, rángódás.
Te, megbűnhödsz mindezért, hogy engem magamra hagyál.
Vizet! Vizet! A legmélyebb pontján
megfulladunk, hónom alatt sós halak csiklandozzák ki szívemből
a pumpáló vérözönt. Vizet a zörgő csontok közé, vizet!

Adóság lettünk ez út alatt magunkkal. Világon
átcibáló megráncigáló segítők. Áldott kezetek
koptatta belőlünk a hitet, s tartozásunk egy téli éjszakán,
fagyott testek között, feledésbe merül.

Akik nem

Akik nem jönnek haza, miféle világréfája
húzta őket csóbe, megszűnik a bölcsőjük-sírjuk is?
Hisz nézze, a mezőkön meztelen hevernek.
Kik ők, Lajos bácsi, ismeri bármelyiküket?
Apjuknak büszkeség, anyjuknak a méhből
eredő szerelem, s itt a pusztaságban csak névtelen
cafatok egy megtépzott tetem körül.
A határ már nagyon közel. Keleten vasrács,
ezrek golgotája. Harminc kiló vagyok. Félhalott.
Lajos bácsi, alászáll a poklokra, ha már itt vagyunk?

Csak még egy napot

Csak a csajkát, csak azt add ide.
Remegő kezedből kirázódik a gondoskodás.
Egy kiskorty leves, mint tápláló anyamell
e vasfazék, s olykor csak tekintetünk fő benne.
Csak a csajkát, csak azt add ide.
Fűrésztelepre emberi korhadások hordják
a tönkfákat. Bányákból a csillék szemet
hoznak fel, életet visznek vissza.
Tömegek ássák tömegek sírját, hát add már
a csajkát, hadd kínlódjak még egy napot
fagyott ujjaimmal, megtört lelkemmel,
csonttal és reménnyel.
Csak a csajkát, csak azt add ide!

novella

NEZNÁMÉ-VÖLGYE

– Hiúzt akarsz látni? Kérdés, hogy ő akarja-e – nevet Lukács vadőr, aztán megsajnál, és elindulunk a helyre, ahol a legtöbbször találkozott ezzel a gyönyörű csúcsrejtőzködővel. Tudatában vagyok, hogy nem tettem fel mindent egy lapra az ügyért. Vadon és város közt csapongok, néha érkezem nagy lelkesedéssel, hogy a hiúz nyomába eredjek, de nem szánok rá napi tizenöt, csupán két-három órácskát, ami a számok nagy törvénye szerint is kevés. Velünk van Tamás, a magyarországi rendőr, aki Lukács vadőr vadászbarátja. Hárman indulunk fel a patak mentén a nagy hóban. Mindhármunk lábszárán kamásli van, ami véd, hogy ne ázzon be a bakancsunk és a nadrágunk. Tamás szája be nem áll. Azt hittem, én vagyok bőbeszédű, de ő simán rám ver. Mindenhez van valami hozzáfűznivalója, mégis olyan kedves, hogy nem lehet haragudni rá. Lukács vadőr egy idő után megelégedi a sok beszéddel, és felszólít mindkettőnket: – Ti menjetek a patak mentén ki az oldalon, én felmegyek a gerincre agancsászni, hátha éppen elétek hajtom a hiúzt. – Azzal eltűnik. Majdnem térdig érő hóban haladunk Tamással kifelé. Mindenütt nagy a csend, csak a kis patak és a szél zúgása hallatszik. Társamban azért akad annyi jóindulat, hogy suttogva szaporítja a szót, így talán esélyünk nyílhat, hogy távolról bármit is megpillantsunk. Mindkét oldalunkon erdők tűnnek fel, ahogy haladunk, aztán egy cserjés mellett vezet el az utunk. Nem tudom, mennyi idő telik el, amikor fent a szemközti hegy tetején megpillantom a távcsővemmel Lukács vadőrt, amint egy hatalmas szarvasagancsot a kezében integet. Olyan, akár egy indián, mintha Ülő Bika, az apacsok főnöke állna a sziklán, és győzelmi jellel üzenne harcosainak. Tamás meg is szó-

lal: – Indián! – Kiegészítem: – Székely indián! – Egy darabig nézzük, aztán továbbindulunk. Társam most arról mesél, hogy milyen nehéz körülmények között dolgozott Magyarországon déli határán. Nem szakítom félbe, hogy ne sértsem meg, félig figyelek, közben gondolatban ostorozom magam, amiért nem teszek meg mindent, hogy végre meglássam gyerekkori álmaim állatát. Állandóan turistaként találom magam ebben a völgyben, amely fura módon a Névtelen nevet kapta, méghozzá szlovák nyelven itt, Székelyföld kellős közepén. Senki nem tudja megmondani, miért. Lukács vadőr, amikor ideérkezett, hogy elfoglalja szolgálati helyét, már így mutatták be neki a helyiek

ezt a szakaszt, amely csupán egy patak kettészelt zárt ösvény, és csak a felsőbb szinteken szélesedik ki. A szél annyira csipős, hogy sapkát kell a fejemre húzni. Sehol egy vad, csak nyomokat látunk. Lukács eltűnik a hegyen, majd újra felbukkan, amint felénk gyalogol. Több száz méterről látjuk, ahogy halad két cserjés között. Óvatosan mozog, minden lépése nagy tapasztalatról árulkodik. Néha meg-megáll és figyel. Ilyenkor hiába integetünk neki Tamással távolról. Vagy más irányba néz, vagy egyszerűen nem akar tudomást venni rólunk. Teljesen átszellemül a vadonban. Otthon van, nem vendég, mint mi. Megvizsgálja a fákat, a bokrokat és a havat, mindenhol fontos jele-

ket talál. Éppen újra eltűnik a szemünk elől, amikor Tamással csörtetésre kapjuk fel a fejünket. Összenézünk. A szorosan mellettünk levő cserjésben valami hosszan fut. Magára hagyom útitársam, és rohanni kezdek a hang irányába. Kisvártatva egy elmosódott sárgás testet látok. Olyan gyorsan mozog, hogy nem tudom eldönteni, milyen állat. Pillanatok alatt tűnik el a szemem elől, és újra csend lesz. Tamás zihálva tapossa utánam a havat, míg végül utolér. – Mi volt? – kérdi izgatottan. – Nem tudom – felelem, majd közösen kezdjük vizsgálni a nyomokat, amelyek láthatóan egymással keverednek, és többféle vadtól származhatnak. Rögtön eszembe ötlik, hogy csapáson

Murányi Sándor Olivér

vagyunk, ahol nemcsak a hiúz, hanem a medve, a vaddisznó, a farkas, a róka és a szarvas egyaránt törtet. Lukács távollétében nem tudjuk eldönteni, melyik a friss nyom. Továbbhaladunk a völgy végébe, ahol a megbeszéltek szerint találkozunk kell a vadőrrel. – Vágtázott? Páros lábbal ugrott? – próbál faggatni, amikor egymáshoz érkezünk, de semmi lényegeset nem tudok mondani. Nem értem, hogy mozoghatott olyan sebesen a közepes test, hogy menekülésével valósággal elmosódott a szemem előtt. – Én riaszthattam meg a tetőről – gondolkodik hangosan Lukács, majd havat vesz a kezébe, hogy letörölje vele a hatalmas, talált agancsot. Kérelmi kezdjük, hogy ne induljon el megkeresni a párját, mert mi már szanaszét fagyunk, ennyit bírtuk a terepen, jöhet a forró kályha melletti ebéd a parajdi konyhában. Elmosolyodik. Hárman indulunk lefelé. Tamás előttem halad, és folyamatosan suttog a vadőrnek. Mögöttük néha meg-megállok, hátha újra felbukkan a vadam, de csak a patakcsobogás hallatszik, és a téli szél, amely átsüvíti a hegyek között. – Mit láttál Neznámé völgyében? – kérdelem gondolatban magamtól. – Lehet, hogy életed első hiúza? Vagy csupán egy szarvas? – Ezt már sose tudom meg. Marad a kétely és a kíváncsiság, ugyanakkor a térdig érő hóban gyaloglás utáni fáradtság. A vadon fehérbe öltözött, mint a breviáriumra induló pálosok. Elcsigázottan haladok két társam után lefelé, amikor egy hang töri meg a csendet. Lukács azonnal megfordul. – Milyen madár? – kérdi. Tamással találgatni kezdünk: – Héjja? Erdei sas? Mindenképpen ragadozó. A vadőr megigazítja vállán a puskát, és kezében a szarvasagancsot a távoli hang irányába mutat, majd rám néz sokatmondóan: – A hiúzod...

Férfsors

vers

Lőrincz József

Kereszt egy szerelemre

Mint egy kiöregedett drótkötélpálya
Lebeg közöttünk egy pókfonál
Hogy a múltból mit látunk meg
Az csak az időpókon áll
Tudom hogy a legnagyobb
Kiszámíthatatlanság rá vall
Lezuhan és az emlékeinket is
Lerántja magával
Megfeszítve élünk egy régi szerelemre
Olyan mintha az életünk két önző
Párhuzamos lenne
Már csak az lehet a miénk
Amit belőlünk az idő felfal
Ha találkoznanánk is
Már úgyse tudnánk semmit kezdeni magunkkal

Nem akarom

Mély kút a múlt,
Ott lebeg rozsdás vedre benne,
És a kút mélyén az a sok történet,
Amelyeket, ha felhúznék,
Beépíthetném őket a jelenembe.
Vagy megméltelyeznék életemet.
Talán jobb is lenni hagyni azt, amit az idő betemet.
Ott lebeg a jelen és múlt közt a veder,
Hiányzik a lánc hosszan:
Nem akarom,
De nincs is rá mód,
Hogy emlékeimet a múlt mélyéről visszahozzam.

Fényzárlat

Pihenni térnek a zajok
Már a kéklég sem zajong
A sarokban csend motoszkal
Észre sem venném hogy sötét van
Ha benne nem mozognál
Látod-e kihunyta a parázs
A fény ereje lankadt
Öreg az este már vaksi
Befelé néz az ablak

Nem veszi észre még azt sem
Hogy megsimogatlak

Zorkóczy Zenóbia

CSAK ARRA SZÁMÍTHATOK, AMIT MAGAM MEGTESZEK

– beszélgetés Novák Ildikó bábművésszel, egyetemi docenssel –

A rendszerváltás után a kőszínházak leálltak a tájolással, helyettük pár öntörvényű művész vállalta fel, hogy önerőből, magánprodukciónkkal járják a térképről lemaradt falvacskákat, szórványtelepüléseket. A Kozsik házaspár (Novák Ildikó és Kozsik József) elsők között vállalkoztak erre az embert próbáló feladatra.

– Milyen indíttatásból, miért és hogyan fogtatok neki az önálló színházi létmódnak? Megérte-e otthagyni a biztonságot adó intézményt?

– Most, ennyi év távlatából és ennyi vérvesszeség után nagy képmutatás lenne azt állítani, hogy megérte. Akkor viszont még naivan azt gondoltuk, hogy valóban eljött az idő, hogy másként csináljunk színházat, mint a hagyományos struktúrákban. Hogy másként is lehessen beszélni, más nézőpontból, és főleg más helyszíneken.

Tamacisza, a versszínház

1997 decemberében azért alapítottuk meg a Tamacisza Társulatot, hogy versekkel foglalkozzunk, versszínházi megközelítéseket kínálva fel mind a gyerekeknek, mind a felnőtteknek. A volt férjem színészként, magam meg bábszínészként, előadóművészként olyan közönségréteget szeretünk volna megszólítani, akik hozzánk hasonlóan szeretik a verset. Ez volt a színházunk különlegessége, hogy a verseket használtuk fel alapanyagként, helyeztük dialógusba, díszletek közé és játékhelyzetekbe, vagyis színházi kontextusba. Tettük ezt azért is, mert mindketten a saját intézményeinkben azt tapasztaltuk meg, hogy a kőszínházi struktúrák keveset tudtak kimozdulni vagy kevés helyre tudtak eljutni, mi meg magántársulatként olyan helyeken is megfordultunk, ahol a gyerekek soha nem láttak még bábút sem. Ha valamiért mégis megérte az áldozat, akkor ez: színházi élményt tudunk nyújtani az olyan közösségeknek is, amelyeknek másként nem lett volna lehetőségük, és következképpen igényük sem, hogy előadást lássanak.

Hogy megérte-e otthagyni a biztonságot jelentő intézményt? Akkor azt láttuk helyesnek. És utólag azt is tudom, hogy nagyon sokat tanultam belőle. Megtanultam, hogy csak arra számíthatok, amit magam megteszek. Hogy amit nem teszek meg, azért keményen megfizetek. Hogy a hitemért a véretem is odaadom, és mégis hitetlennek látsum. És még rengeteg tanulság van, de ezt nem szeretik hallani az emberek.

– Kik voltak akkoriban a pályán hasonló műfajokban?

– A kilencvenes évek elején már elkezdődött a kitekintés a biztonságot jelentő intézmények kötelékeiből. Tudomásom szerint már működött Kiss Török Ildikó és Varga Vilmos kezdeményezése, a nagyváradi Kiss Stúdió, Meleg Attila is bábársulatot alapított ugyanott, Marosvásárhelyen megalakult a Hahota Színtársulat, a Gruppen-Hecc kabarétársulat, de olyan együttes, amely a mi kezdeményezésünk szegmensét fedte volna le, tudtommal akkor még nem működött.

Emberfeletti munka

– Milyen nehézségekbe ütköztetek szabadúszóként? Volt-e, akikkel ezeket megbeszéljétek, akiktől segítséget, támogatást kérjétek?

– Kezdetben a legrosszabb szervezési formát választottuk: a kft.-t, ami nem tette lehetővé számunkra, hogy bárhová is pályázni tudjunk, tehát kizárólag abból éltünk, ahány jegyet

– Kétszemélyes intézményként működtek a férjeddal. Milyen munkamegosztást alkalmaztatok?

– A társulati munkában a volt férjem szervezte az előadások közönségét, általában ő is rendezte, én legtöbb esetben a szövegekkel dolgoztam, díszletet, bábút, jelmezt terveztem és varrtam, előkönyvelést vezettem, a fiunk az előadások zenéjét szerezte, játszott is. Közösen játszottunk, cipeltünk díszletet, felváltva adtunk el jegyeket, a férjem vezette az autót, építette a díszletet, szóval nagyon nehéz volt. Emlékszem, egy nagyon jól sikerült előadás után egy idősebb tanár úr éppen gratulálni szeretett volna nekem, de én a díszletet cipeltem kifelé éppen,

eladtunk. Ez nagyon sok előadást, nagyon sok kiszállást és kockázatot jelentett, ugyanis mindketten szabadúszók voltunk, és akkor már volt két kisgyerekünknél, akiknek a biztonságát kockáztattuk. Hogy mekkora károkat szenvedtek el emiatt...ezzel utólag szembesültünk.

Egyébként az alapításnál Jakab Zsombor, a Hahota Színtársulat egyik tagja nyújtott segítséget konkrét tanácsokkal, illetve a későbbiekben barátainktól kaptunk sok segítséget, lelki és anyagi támogatást. Aztán meg 2007-ben, amikor az egyesületi szervezési formára térünk át, a marosvásárhelyi polgármesteri hivatal a rendelkezésünkre bocsátotta az egyik bástyát, ami lehetőséget biztosított a stabilitás megteremtésére. Ott született meg a társulatnak az a formája, amely a kamasz-színházi vonalat hozta be, és amellyel a volt férjem azóta is foglalkozik.

zavartan elvette a kezemből, és mondta, hogy inkább ő viszi ki, ne én fáradjak.

– A szakma hogyan viszonyult hozzátok?

– Ha teljesen tárgyilagosan értékelem, akkor leginkább közönyösen. Nem éreztem, hogy valakit is érdekelt volna a munkánk. Ritkán írtak rólunk, leginkább tudósításként, hírként. Ami mégis motivált és életben tartott, az a közönség szeretete volt, mert jöttek megnézni minket, és szerették az előadásokat, igényelték a jelenlétünket és visszahívtak. Ezt nem lehet, és nem is tudtuk mellékesen értelmezni.

– Miért nehéz a szabadúszói létmód?

– A legnagyobb gond a fenntartási költségek megszerzése, mert a létezésel járó nehézségek felszabdadják az alkotókedvet. Segítség és anyagi biztonság nélkül olyan mértékű áldozatot kíván, hogy esetenként beleroppan az ember. Ahogyan velünk is történt.

NOVÁK (KOZSIK) ILDIKÓ bábművész, előadóművész, teatrológus, rendező, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem főállású oktatója. Művészi tevékenységén kívül szakirodalmat fordít, publikál az Art Limes, Báb-Tár, Játéktér folyóiratokban. Könyve a *Fejezetek a marosvásárhelyi Állami Bábszínház történetéből (1945–1975)* címmel 2011-ben jelent meg a Mentor Kiadónál. Egyik alapítója volt a Tamacisza Társulatnak (1997). Jelenleg Kolozsváron él.

Oláh András

elfordulsz

felszisszenek amikor nevetesz
látom elszőkni tekinteted
elfordulsz mintha szégyellenéd
hogy nélkülem is van élet
őrizni akarod az őrizhetetlent
árnyékká csiszolod
elzárod a fiókba
hogy érvényesüljön
a döntés szabadsága
pedig ma nem megyek sehova
csupán a múltat kísérgetem
csúszásban vagyunk
már bomlanak a gesztenyék
mindig itt vártam anyát
mehúzódva az árkádok alatt
de elmúlt a láz s a lázadás
az emlékek összemaszatolták
az idősíkokat az állomás előtti
tér nem tágul tovább izgága
vonatfüty sem dacol a csönddel
elárvult koromszemcsékbe
takarózik a kifosztott délután

idegenek közt

visszahúzódsz kondenzcsikká szűkült
komfortzónádba mögöttes cinikus részvét
sunnyít – patkánytekintetű ellendrukkerek –
a csigalét kacér jövőjét méregeted
egymást harapja sok elrontott művelet
az élet nem matematikai egyszerűség
hiába hazudja magáénak a tényeket
hátrafordulnál de nincs kihez
a foszladozó idő maga alá gyűr
idegenek közt ógyelegs
sok a mínuszjel ebben az egyenletben
s hogy a beszűkült sikátorok futni hagyjanak
el kell engedned a könnyező emlékeket

tizenharmadszor

zápor nehezíti a levegőt
hiába szárítjuk a verejtékcseppeket
ásunk medret az elbizonytalanított időnek
a napfénybe szűkülő pupilla
átszínezi az álmokat
hiába a kiszipolyozott erő
a sziklaormokra csempészett
emlékeztető kövek
s az ajándékul ott hagyott
magányos túrabot nem enged el
– nekiiramodunk újra
a kőfolyáson át a meredélyre
ahonnan a távot pásztázó csorba
emlékezet egyszer majd visszainteget

Czegő Zoltán ajánlja

RECENZIO A DON-KANYARBÓL

Szekeres Attila felhívására 37 publicista írta meg gondolatait a családjában megmaradt tárgyi emlékek (többnyire fényképek) kapcsán a Kárpát-medencei magyarság szétzabdalásáról. A kötetben maga a történelem társul a ránk szakadt két világháború nemzethengerlő tankhadaihoz meg a békés élet mindennapi kenyérhiányának könnyesen, könnyen múltó életdarabkához.

Múltból jövőndőt, ez a könyv címe, hiszen a meglévőből lehet építeni a megálmodottat. A szerkesztő Szekeres Attila előszóban igazítja el az olvasót. Ugyanis e könyvben itt is, ott is, amott is tanácsra, támogatásra szorulhat a tények közt meg-megtántorodó Olvasó. De miféle könyv lehet ez, mit akar a szerkesztő, és miket idéz bennem, hogy nyugtalanít az is, amit megrebbentenek egyenként a szerzők? Hadd szemelgessünk hát az írásokból.

Ambrus Attila egy 1944-ben készült fénykép kapcsán szólal meg. Katonák sora a hídon. „Amikor a hidak elválasztottak barátokat, népeket. Amikor a hidak nemzetek közé feszültek.”

Bedő Zoltán írása a háborúhoz tartozó be- meg kivonulásról szól. Rejtett védekezések mindenütt, sorok a Himnusz magasában. „A gyermekeim megszületését leszámítva legszebb pillanataimat az anyaországhoz való visszatérés bejelentése és a magyar csapatok bevonulása alkalmából éltem át.”

Benkő Levente küldeménye: „...két méter hosszú, egy méter széles, selyemből, címer nélkül. Szépen összefogva. S akkor apám: Ha kérlek, a' mi, azt mondjuk, ingnek való a gyermekeknek...” Zászlók sorsa a határátkelésnél, történt mindez 1972-ben, „amikor apám s anyám a nagyajtai Hargita futballcsapat tagjaival készültek busszal kimenni Budapestre, a román–magyar meccsre.”

Csáky Zoltán a családja történetét meséli el. „Édesapám, Csáky Károly frissen kinevezett szakaszvezetőként Marosvásárhelyen ismerkedett meg a huszonkét éves gyors- és gépiró foglalkozású Buksa Ilonával, édesanyámmal. A mézeseteknek a csapatbehívó vetett véget. A 3. Magyar Hadsereg gyaloghadosztályát 1944 őszén a Dunántúlra irányították.”

Csinta Samu arról szól, hogy mit keresett Csinta tájtája Székesfehérváron. „Hát ott volt börtönben...Nem is, várj csak, Siófokon.” És halad valamerre, cseppet sem közömbös rakománnyal a kötet.

Farcádi Botond ősi fényképet küldött egy ősi szerkeréről, a kerékagyról. Jelkép. Lehet ez a könyv a jelképek visszajelzéseinek bibliája is.

Farkas Réka. „Ülök a kard alatt, és emlékezem. Szüleimet idézem. Szétszaggattunk, összeköttettünk...”

Fekete Réka szerint otthonossá varázsol, történelmi szépségű és súlyú ajándékokat tesz közösségivé minden, mit a szeretet sóhaja nemesített.

Galbács Pál, a könyv mind szellemi, mind anyagi támogatója meg sem áll a két világháború foszladékai és fosztozó mezejéig. A család egy, a nemzet egységre vágyott akkor is, vágyik most és mindörökké.

Gellérd Judit saját Trianonját pedzi meg Hawaiirol, édesen dédelgetve hazát, szakmát, szellemet s szerelmet.

Hecser László zokszó nélkül címezi ebbe a kötetbe szánt üzenetét otthonról, hazában s hazátlanul. „Milyen a Romániához csatolt Székelyföldön boldogulást keresni, milyen a Don-kanyart és az uráli fogolytábor megjárni...?”

Másréti Kató Zoltán: „Nagyapám frontot viselt ember volt. A Don-kanyarig jutott. Szerencséje volt, nem mészárolták le...” Mondom én most: Uram, Istenem! A békét is így kaptuk Trianonban, mint a szerencsét a Don-kanyarban egykor!

Most már biztosan állítom: magas igényt óhajtott érvényesíteni a szerkesztő, és sikerült neki. Ezt a könyvet úgy hozta létre a nemzeti közösség, hogy egymásról sem tudtak a szerzők. A legkülönbözőbb partokról, vidékekről suhog el ide az együvé tartozás tudata, óhaja, majd annak gyásza és sóhaja is. Hazánk, az Ország szétszaggattott, a fájdalom, az aljas megaláztatás „nosza” nélkül ad erőt fájdalomra és életre.

Szekeres Attila (szerk.): *Múltból jövőndőt – Történelem hazulról. Székelyföldi Magyar Újságírók Egyesülete, Sepsiszentgyörgy, 2021*

ott voltunk

PONTOSAN OLYAN ÉVBÚCSÚZTATÓ, MINT AZ ELMÚLT ÉV

Három és fél évesek vagyunk, és épp arról beszélünk, hogy lassan beérik az alma

Az Erdélyi Előretolt Helyőrség szerkesztői és meghívottjai Gyergyószentmiklóson a Yourlivingroom-ban, Székelyudvarhelyen pedig a Jámbor Tehénben búcsúztatták az irodalmi évet december 27-én és 28-án.

Egy pohár bor vagy ásványvíz mellett fellépett Bálint Tamás, Péter Beáta, Muszka Sándor, Sántha Attila, valamint a lap-

ban közlő két fiatal szerző, Ferencz-Nagy Zoltán és Sente Anita. A közönségdíjat egyértelműen Ferencz-Nagy Zoltán vitte

el, aki először állt pódiumra, de ez nem látszott rajta.

Volt kacagás, meghatódás, könnyezés, szörnyülködés, valamint idegeskedés amiatt, hogy többen nem fértek be a Jámbor Tehénbe. Röviden, a fellépések pontosan olyanok voltak, mint az elmúlt év, csak egy cseppet jobbak.

vers

Csepcsányi Éva

Egy téli napon

Egy téli napon – írhatta volna Krúdy –
Szemed sötétkéék égboltja ragyogott fölöttem.
Gondoltam, délibábos álom, aludj tovább, királylány.
De csak nem lett vége, és szövöm már özvegyi
fátylam, elsiratom most a napot, mikor fehér kezemmel –
írhatta volna Puskin – fogom le majd e soktűzű égiszt.
Krisztus mondta, nem házasodnak, férjhez se mennek
Mennyei honban, se égen, se pokolban, se Te országodban,
mégis, egy téli napon, tragikus hóviharban mintha minden
lehetőség lett volna.

Most már mindig

Törött gyűrűk, akár
sárga csontvázak,
elődugják undok
ujjaikat, hajamba,
fehér bőröm alá vájnak.
Selymes éji órán
hátamhoz ér kezed,
most már mindig,
mindig te vagy, és
te leszel – mi is?
Testvérem, társam,
fiam és apám,
Isten után, a menny után
senki se állhat eléd
Csak a törött gyűrűk karcollják
belülről koponyám falát.

Eszteró István

Pagoda-virág

Himalája szépe, ó, pagoda-
virág, ha nyílik százévente, ritkán,
villámot szelidít viharvert sziklán,
feltámadás reménye csal oda,

hazárd hozsanna, végzettel rokon,
hogy oxigént szomjazó zúzmarás
igét dadogva érte csúcsra mássz
kötömböket öklendező fokon,

mint elmulasztott églékes történet
időszakadék fölött vergődve
keres kiugrót, ahonnan fölléphet

eséllyel visszagomolygó felhőbe,
virágzó vigasz puritán pártában,
amerre múltó hópelyhen párkány van.

HATASSZONYOS KÁRTYAJÁTÉK KISIRATOSON

Vajda Anna Noémi

– járvány-játszma Lévai Lajcsi bácsival –

Más időket élünk. Járványidőket. Öregjeink félig vagy egészen oltatlanok. Találkozásról szó sem lehet. Találkozás nélkül viszont kártyázásról sem. Márpedig nem játék a játék, ha nem játsszák. Nem játékleírás a -leírás, ha nem tudják játszani is; ha rögzítője nemcsak hatasszonyozni nem tud, de kártyakedvét, rutinját is gyerekkorában hagyta. Így hozta az élet: nem hozta vissza eddig. Most viszont, ha körülményesebb is, de megtanulom. Telefonon keresztül kártyázunk. Lévai Lajcsi bácsi meg én.

Hamar rájövök: mivel körülményesebb, izetlenebb is a tanulás. Mert épp lényegétől – az örömtől – van megfosztva a játék. Ahogy haladunk előre a napokban, egyre erősebb a hiányérzetem, s egyre nagyobb teher a beavatásom. Mert, ugye, kártyában sem ismer tréfát az, aki jól játszik. Amolyan kibic vagyok, ahogy kezdetben a tudatlanság kívülállásából lesem, és fennakadásaimmal zavarom a kártyázót. Ügyetlenül, döcögve indul a játék: *gibicelünk* – hat helyett ketten. *„Úgysem löhetne a faluban mán annyit összeszödni! Nemigön tudja ezt mán sénki!”*

Az is ritka, ha valaki tudja, a hatasszonyost eszik-e vagy... éppen játsszák. Pedig hungarikum, szűkebben *kisiratosikum*, hisz hatasszonyossal máshol még nem találkoztam, s azok a kártyaismerők sem, akikkel eddig erről beszéltem.

Hatasszonyos. Miért hat? *„Mert hat szövény játszott.”* És miért asszonyos? Vállukat vonogatják, nem tudni, mondják. Vagy mégis? A régi magyar kártyában asszonynak hívták a tízest. (Sarusi Mihály: *Lönni vagy nem lönni. Kisiratos írói falurajza*, Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2015) Bár Kisiratoson ez a hajdani jelentés feledésbe merült, a hatasszonyos mind nevében, mind szabályrendszerében őrizni látszik az összefüggést, hisz legalább hat tízest kell nyerni – hat *aszonyt* tehát – ahhoz, hogy kiváltsa magát az a csapat, mely előzőleg háromat sem nyert, ezért büntetésből *süveget*.

Aki jól ismeri a kártyalapokat, azonnal felháborodhat: Hat tízes, mikor csak négy van?! Hogyhogy? Úgy, hogy tízes, ász itt egyre megy. Szó szerint is egyre, mert végső összeszámláláskor tízes és ász egy-egy tízest ér. *„Hány tízesötök van? Nem mondtuk, hogy hány ászotok van, az úgy nem hangzik olyan jól.”*

Amelyik csapatnak nem gyűl össze legalább 3 tízese tehát, az a három játékos süveget (*süvegöl*), mondja az egykor Csanád vármegyebeli kisiratosi, mert Aradhoz csapva is úgy beszél, mint kétszáz éves idevándorló előtt *Szögedében*, ö-ző nyelvjárásban.

Mi a *süvegölés*? Az, amikor a csapatnak büntetésből fedetlen fővel kell játszania. *„Az asszonyok a főkötőt, a férfiak kalapjukat tötték maguk mellé, míg föl nem nyerték újra.”*

Akkor *nyerték föl*, mikor összegyűlt legalább 6 tízesük – a *hatasszony*, vélhetően –, illetve akkor, ha a csapat *lukat fog, mögcsökik vagy ugrik*, azaz: ha egyet sem, vagy 8 tízest nyer.

Mikor hordtak süveget az Alföldön?

Abban az időben volt jelentősége a süvegölésnek mint büntetésnek, amikor a fejedőnek a fejen volt a helye, és feltűnt a hiánya. Ma már épp az ellenkezője lenne büntetés... Igen ám, de már Lajcsi bácsiék szülei sem süveggel süvegelték! A játékban megőrzött *süvegöl, süvegölés* kife-

jezésekből feltehetően a hatasszonyozás megjelenésének és elterjedésének idejére lehet következtetni. Ez egybeeshet a süveg mindennapi viseletének időszakával az alföldi parasztság körében. Azaz vélhetően a 19. század második felére tehető a hatasszonyos megjelenése, miután köztudott, hogy az alföldi parasztság a 19. század derekától a végéig hordott süveget. (Magyar Néprajzi Lexikon, IV/514., Akadémiai Kiadó, Bp., 1981)

Hogy ne süvegessen a csapat, legalább 3 tízest kell tehát szerezni. Ha már süvegelnék, és megint csak 1 vagy 2 tízest sikerül nyerniük, feláll a három csapattag. Addig állnak – van, hogy egy óra hosszát is –, míg nem gyűjtik össze a 6 tízest egyetlen körben ászból és tízesből. Hiába lesz 3, 4 vagy 5 tízesük, állva maradnak. Hacsak ki nem váltják magukat megegyezés alapján. Például fél lábon elugrálnak az ajtóig, megcsókolják az ajtókilincset, majd visszaugrálnak. Ekkor leülhetnek.

Tízesben – *asszonyban* – számolnak a hatasszonyosban. És nem jegyzik le, ki vezet. Nem is az a lényeg, hanem az idő derűs, elbeszélgető-viccelődő elütése. Ezért semmi sem túl feszes. Nem büntették azt, akit csaláson fogtak. Ha például valaki jelezni próbálta társainak, miye van, vagy mit tegyenek bele, csak rászóltak: *„Hé, komám!”*, *„Nem úgy e!”*.

Ez a komótoság, az idő derűs eltöltése hatasszonyozással abban is meglátszott, hogy általában vasárnaponként játszották; vagy késő délutánonként, mikor munkavégeztével emberek, asszonyok, leülhettek; ünnepnapokon, mikor vendégségbe ment egymáshoz a rokonság. S mert szórakozás volt, a játékot akkor hagyták abba, amikor kedvük támadt abbahagyni.

Kérdéseim időnként egymás keresztmetszetei, de így biztosabb, hogy nem kerülül el semmi a figyelmem, még ha nem is bírom ki mosolygás nélkül, és önkéntelen eszembe jut Karinthy: *Hát maga meboldult, Hogy mindent kétszer mond, kétszer mond? A két-háromszori kérdés is bolondító, de hát vaksötétben... Több gyűjtőssel megvilágítani ugyanazt, több szögből rálátni ugyanarra. Az árnyalatok olykor újat tárnak fel, olykor csak megerősítenek.*

Még mindig nem világos a játék, parti, menet, túr vagy kör, illetve lehívás közti különbség. A logikám azt súgja, a meneten belül minden hívás egy-egy kör. Igen is, nem is. Úgy tapasztalom, a kört hol menet, hol hívás gyanánt használják. Csak a *kör* szóval szemben ennyire megengedők. Innen is kezdeti értetlenségem. Miközben a *parti, menet, túr* soha nem tévesztendő össze a *hívással*.

Játsszunk egy túrt!

– Játsszunk egy túrt!, Játsszunk két mönetöt!. Parti, mönet, túr vagy kör ugyanaz, csak egyik így mondja, a másik úgy: mikor mind a hat játékos hí. Lemönt

egy parti, lemönt egy túr. Mikor csak én hívok, az a híás, az nem a túr: mögnézöm, mit vittem el, mit vitt el a csapatunk: *„Én nyertem 1 tízest (mi), té nyerté’ hetet (ti).”*

– Hány menetet játszottak együltükben?

– Játsszunk két-három óra hosszáig, körforgásban.

– Fontos volt, ki nyert a végén?

– Elbeszélgettek róla, vagy mást beszélgettek, nem csináltak belőle nagy dógot.

– Hogy dőlt el, hogy ki az első osztó?

– Magától gyűtt.

– Körbe mentek az osztással?

– Mikor 5-5 lap kimönt, a következő osztott.

– Van-e büntetés akkor, ha valaki csal? Ha észreveszik, hogy jelez, int a társainak?

– Azt mondja Lajcsi bácsi, jó az elején kijátszani az ászot. De ha a hívónak nincs ásza, csak, mondjuk, egy tízese és egy alsója?

– Akkor mindég a gyöngébbel híjjon.

– Ha tromfom is van, azzal hívjak?

– Akkor inkább más lapokkal, a tromfot hagyja mindég az ember arra, hogy hátha begyün egy olyan lap, amiből neki nincs, és akkor tromffal el tudja ütni a másik jó kártyáját.

– Ha tromfra erősebb tromfot üt a valaki, akkor az erősebb viszi el?

– Természetes, mindég az erősebb tromf viszi el. Ha piros tízessel hí, és makk a tromf, akkor akár a leggyöngébb makkal is elütötte, mert az a tromf. Mindönki színre színt köll tögyn. Csak az töhetött tromfot, amely’knek nem vót színje, vagy, ha tromfja sē vót, akkor tött,

Csürtető

– Mikor csaláson tanáta egyik a másikat, rászót, de ő is ugyanazt csináta. (Nebet)

– Mit? Hogy jeleztek?

– Mint általában: pirosra: kigyúgták a nyelvük högyit, mer’ az piros; tükre föl-fújta a képit; zödre fölnézött, mer’ zód a fa; makkra elhúzta a szája szélit.

– Cserélgették a két kivett hetest?

– Kitéttük a két hetest az elejin, mindégy vót, melyiköt. Egész játék alatt az vót kiteve.

– Jegyezték a játékot?

– Ugyan! Pláne az őseink még a nevéket sē tudták leírni, az ilyet még úgy sem írták vóna.

– Mondjuk, 7-1 a hívás utáni felállás. Pontban elvéve sem számoltak?

– Nem pontban, tízes számban beszéltek: *„Hány tízest nyerté?”*. Úgy jobban hangzott. *„Egy tízest nyerté”, mi nyertünk hetet.* Ilyenkor ti süvegölni kezdtök. Ha a következő hívás után 5-3 a felállás, marad tovább a süveg. Ha aztán 2-6 (a tízesek aránya), süvegölni kezdünk mi, mer’ csak két tízest nyertünk.

– Akkor hat hívás egy kör?

– Játsszunk egy kört!, kijátszottunk egy túrt!, amikor egymás után hív mind a hat játékos.

amelyet akart. Mindön második játékos van velem. Én mán úgy töszök be tízest mög ászot, hogyha tudom, azt mi nyerjük el, hogy nē süvegöljünk. Ha a másik nyerte el, amit én híttam lē, ő hí’ lē. Mindég az hí’ lē, aki nyer. (Aki megnyeri azt a hívást.) Tízesből és ászból legalább 3-at köll nyerni. Ha 2 van, akkor mán süvegöl a csapat. Mind a hároman süvegölünk a csapatban. Ha föl akarjuk nyerni (hogy ne süvegöljünk), akkor 6-ot köll nyerni, vagy elsőköni, hogy lapot sē nyerjünk.

– Ki tud még a faluban hatasszonyozni Lajcsi bácsin; feleségén, Irén nénin; nővérén, Annus nénin és Korpa Laci bácsin kívül?

– Azt én ugyan nem tudom. Mi, a család játszottuk.

Játsszunk! Ő is harmadmagával, én is harmadmagammal. Megjátsszuk, hogy játszunk. Mert csak pár ház – és a félelem – választ el bennünket, de elválaszt. Játékedv helyett a megbetegedéstől való félelmünk, óvakodásaink. Állítólag nálam van több esély, a fiatalabbnál (talpon maradásra, kórterjesztésre). Nálam a pakli, a cutat, ahogy a faluban a 32 magyar kártyapaklit nevezik. Állítólag nálam van több esély is, a fiatalabbnál – talpon maradásra, kórterjesztésre. Nálam?

Sántha Attila ajánlja

AZ EMLÉKEZŐ ÉS EMLÉKEZTETŐ EMBER

A 86. életévét taposó Gazda József 2021 végén két kötettel is jelentkezett. Az egyik, a *Miért is éltem? – A kor karmai között* önéletrajz és korrajz egyben, visszatekintés az általa megélt időszakra, míg a *XX. század, ahogy megéltük* című, a Székely Könyvtár-sorozat 98. kiadványaként megjelent könyve mások visszaemlékezéseit tartalmazza az 1900-as évek kezdetének békeidejétől egészen 1990 fekete márciusáig.

Gazda Józsefet mindig is a „megélt történelem” izgatta, az, hogy miként hatnak nagypolitikai események az egyén életére. A két könyv voltaképpen ennek a szemléletnek a lecsapódása: azt látjuk, hogyan töri kettőbe Trianon, majd a kommunizmus, majd a virulens magyarellenség emberek életét, hogyan próbálnak túllépni és megmaradni ilyen körülmények között.

A *XX. század, ahogy megéltük*-ben 360-380 személy (pontos számot nem tudok mondani, egy idő után feladtam) mondja el történeteit. Gazda 1970-től kezdett hangfelvételeket készíteni, ám utána nemcsak visszaadta a szöveget (értőn: a nyelvjárási különbségeket, a beszélők szófordulatait híven megőrizve), hanem kontextusba is helyezte azokat, méghozzá mások visszaemlékezéseinek környezetébe. A lejegyzett szövegeket, annak részeit ugyanis

témák szerint csoportosítja, így egyszerre sok szemszögből láthatjuk az eseményeket. Az eredmény nem marad el: például a *Foglytáborok, haláltáborok* című írás döbbenetes képét nyújtja az erdélyi magyarság második világháború utáni meghurcolásának. (Hadd jegyezzem meg, hogy ezzel műfajt teremtett, Balázs Lajos *Cérna és tú. A paraszti világ szerelmi epusza* című kötete ugyanezt a technikát alkalmazza nagy sikerrel.)

A *Miért is éltem? – A kor karmai között* ezek után azt dolgozza fel, hogyan élte (meg) maga a szerző az életét. Élettörténet, de benne van az egész erdélyi értelmiség rajza: hogyan próbálnak egyesek ellenállni az embertelenségnek, hogyan alkudnak meg mások,

újabb egyesek pedig hogyan válnak csatlóssokká. (Milyen szerencse, hogy akkor még papíron leveleztek az emberek! Így a szerző előveszi a régi leveleket, és azokból idézve teremti meg a korhangulatot.) Ott gomolyog előttünk egy díszes/dísztelen társaság, a háttérben pedig a titkosrendőrség húzogatja a szálat, próbál beavatkozni mindenki életébe. Ha nem olvassuk, el sem hinnénk (és az utódok el sem tudnák képzelni), hogy egy társadalmi berendezkedés ennyire meghatározhatta az emberek hétköznapijait. Ezért is van szükségünk Gazda Józsefre, Gazda Józsefekre; kellenek ugyanis az emlékeztetők, az emlékezők ahhoz, hogy ne ismétlődhessenek meg az embertelenségek.

Gazda József: *A XX. század, ahogy megéltük. Székely Könyvtár*

tár 98. Hargita Kiadóhivatal, Székelyföld Alapítvány, Csíkszereda, 2021

Gazda József: *Miért is éltem? – A kor karmai között. Tortoma Könyvkiadó, Barót, 2021*

vers

Czegő Zoltán
Kézállásban

Neked ajánlom utolsó versemet
Ne te légy majd aki eltemet
Elsimítok mindent e világon
A görbe lelkeket mind kivágom

Hogy te ki voltál kit érdekelné
Stráfszekér fátyolfelhőre lehelve
Az út melyen búsan zötyög a való
Egy tollhegyen száguldó sánta ló

Tízévesen egyszer tipegtem két kézen
Ma csak így látom világom ha nézem
Akkor a visszas még nem volt meglepő
Ma sem jajgatva sír a temető

Isten ver meg legelőbb s nem párttag
ha azt rebentem vége a világnak
Hazug maszlagom lenne utolsó
amikor dalt kértem s jött egy koporsó

Európa földhányásain

Gyomorregzések ellen
mit kéne bevennem.
Tudom az okát, kétségtelen.
Már ez is lehet a vesztém.

Azzal, hogy hosszú, hosszú napok óta
nem írtam semmit, nem keltek pánikot.
Cipelek homokzsákokat, csákányt, idióta.
Európa fölül átkot hártok.

Jönnek többen, jönnének még többen,
de él ám a rendelettartó ostor suhogása.
Európa volt a mindenem. Meg se döbben,
noha látja, közös sírunkat ki ássa.

Ostromállapot. Nem én, ők kezdték.
Idelelné még a Gonosz is látja.
Zuhanásban kalimpálunk menekültként.
A középkor tartja arcát mosdatásra.

Film készül mindenekről. Soros.
Sír-fetregző népek, nemzetek.
Holtak és létezők láncja nem szoros.
Ilyen számvetés csakis itt lehet.

Lehet ítélet is, hogy sírni
ennyire megtanultunk.
Sáros égi áldás ez vagy síri –
vezényszavunkat idézi a hulltunk.

lapszámunk szerzői

Bajna György (1947, Gyergyószentmiklós) író, költő, újságíró
Bálint Tamás (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász
B. Mihály Csilla (1977, Szatmárnémeti) költő
Böloni Domokos (1946, Dányán) író, szerkesztő
Böszörményi Zoltán (1951, Arad) költő, író, szerkesztő
Czegő Zoltán (1938, Bukarest) költő, író, újságíró
Czilli Aranka Ágota (1982, Kovászna) költő, tanár
Csepessányi Éva (1985, Eger) költő, író
Demeter Arnold (1998, Csíkszentkirály) költő
Dimény H. Árpád (1977, Kézdivásárhely) újságíró, költő
Duma-István András (1955, Kléze) költő, író, művelődésszervező
Eszteró István (1941, Végvár) költő
Farkas Kriszta (2002, Gyergyószentmiklós) költő
Fecske Csaba (1948, Szögliget) költő, publicista
Iacobescu, Dumitru (1893, Krajova – 1913, Bukarest) költő
Ilyés Krisztinka (1999, Keszthely) költő
Lőrincz József (1947, Székelydálya) költő, irodalomtörténész, tanár
Miklóssi Szabó István (1977, Sepsiszentgyörgy) író
Mirtse Zsuzsa (1967, Budapest) író, költő, szerkesztő
Molnár Flóra (Kisvárd, 1997) teatrológus hallgató
Molnár Vilmos (1962, Csíkszereda) író, költő, szerkesztő
Murányi Sándor Olivér (1974, Székelyudvarhely) író
Nagy Lea (2000, Budapest) költő
Oláh András (1959, Hajdúnánás) költő, író, pedagógus
Sántha Attila (1968, Kézdivásárhely) költő, író, irodalomtörténész
Szilágyi-Nagy Ildikó (1978, Veszprém) író, szerkesztő
Vajda Anna Noémi (1978, Sepsiszentgyörgy) író
Zorkóczy Zenóbia (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Lapszámunkat Vargyasi Levente (1977, Kézdivásárhely) fotográfus képeivel illusztráltuk.

karikatúra

SÁROSI CSABA A FASISZTA KOMMUNIZMUSRÓL

Duma-István András

A MUNKA VÉGZÉSE ÉS AZ ISTEN BÜNTETÉSE

(CSÁNGÓ MESE)

Itt errefelé nálunk volt két szomszéd leány, szépek voltak, dolgozók voltak, és ezt meg es mutatták, amikor lehetőség volt rá. Ám az egyik mindig erőltette magát, és azt mondta, hogy ő bizony ezt meg ezt mindenáron elvégzi. Annyira hitt önmagában, hogy senkire se hallgatott, s a szépsége és az elképzelései miatt legeslegakárminek gondolta magát.

Hát egyszer aztán megvolt ez a lány! Mert ugye egy szere¹ volt, de más szerrel nem nagyon bőcskődött². Ezért mi es Bőcskődőnek nevezte el.

A másik leány ennek ellenére többször es meg gondolta magát, mert tudta, hogy egy szerrel nem viszi messze. Kétszer-háromszor meg gondolta magát a cselekedete előtt, és azelőtt es, amit egyszer kimondott. Talán még azt es tudta, mi az a szer, ezért jól összerakta, mielőtt útra engedte volna. Ezért a dolga úgy állt, mint a bölcsnek, ezért mi őt Bölcsnek nevezte el.

Nos, nézzük meg, merre mehet ki valaki, akinek sok jó tulajdonsága van, de bőcskődő, és mire megy ki az, akinek Isten adott, de ő maga es bölcsen meg gondolja.

Egyik nap a két szomszéd lány elment kapálni a szőlőbe. Mindketten siettek, mert olyankor akartak hazamenni, amikor Jánoska es végzi a kaszálást. Talán „elbeszélgetnek”, hisz Jánoska ügyes fiú volt, ráadásul szép es, és az ilyen fiút a lányok szeretik köpöríteni³, mert „soha se lehet tudni, mi szökik ki a bokrosból”.

Éppen a Szent Nap, mint Isten fáklyája, leszentülésben⁴ volt, és a lányok igyekeztek végbeinni a munkát. A bölcs leány nagy korsó vizet hozott magának es jó árnyékban tartotta, a bőcskődő úgy gondolta, hogy ő többször es el fog menni az ízes forráshoz. El es ment, de inkább el se ment volna, mert a Bölcs jobban haladt a végével, ezért Bőcskődő az első pocsolyából vett vizet, es szaladt, nehogy lemaradjon.

Mindkettőnek csak egy lepedőméretre való munka maradt, es mindenki megesküdött volna, hogy elvégződik az, amiért dolgoznak.

Hát épp akkor járt arrafele Jézus es Szent Péter.
– Jó estét! – szolt Jézus.

– Jó estét adjon a Jóisten! – felelt a bölcs leány.

– El akarod-e végezni? – kérdezte Péter.

– Ha a Jóisten es segít – mondta a bölcs leány –, akkor elvégezhetem.

– Végezd, leányom – mondta Jézus.

Így aztán a leány tovább folytatta a kapálást, es végbe es vitte. Mintha a nap es megállt volna az égen, hogy a leány végezni tudjon.

Jézus es Szent Péter ahogy a Bőcskődő leányhoz érkeztek, ugyanúgy köszöntek es kérdeztek. A leány serényen visszaszolt, s azt mondta:

– Most akármi es legyen, mert én úgy es végzek, hisz kétszer odavágom a kapát, s kész es e darab.

Hát tudjátok meg, hogy csak odavágta a földhöz a kapát, mert bevágnivaló még lett volna. Tán a Jóisten olyan jártatást⁵ rendelt a lánynak, hogy csak keservesen nézte, ahogy az oldalon viccelődve halad a bölcs lányunk es Jancsika.

Hát ez így volt es így es lesz, ahogy ma van. Addig ne mondd, hogy „hopp”, ameddig nem szököd át a gödröt, mert könnyen beleesel.

1 a szer: egy törvény, ami több törvényből (három, öt, hét, kilenc stb.) vagy összetett törvényekből jöhet létre

2 bölcsnek mutatja magát, kevélykedik, nagyzol

3 incselkedéssel köpörni (kutakodni) a fejükben, megtudni ezt-azt valakiről, valamiről, szomorítva ezzel az illetőt

4 lenyugvásban. A csángóknál a nap leszentül, ugyanakkor azért szent, mert Isten fáklyája

5 hasmenés

B. Mihály Csilla

Éjjel

A szűkölő sötét szobák magánya
magukra ébredt álmokat motoz,
sebek húsán kikelt imákba zárva
dalolni kezd a leskelő gonosz.

Szilánkos árnyvilág, a holdja csonka,
borong a fény, e pár falat remény,
amint a reszketést halomba hordja
lecsorgó csendben házfalak szemén.

Piszkozat

Tövist neveltem, jössz, kiteped,
nem kell a szívbe holt anyag.
Már hófehér a kinti élet,
ezüst harangok bonganak.

Kinyílt az ég, hogy megsegítsen,
mert álmom gyűrött piszkozat;
nincs senki itt, csak én s az Isten,
fagyos kezével tisztogat.

Vérem csorog, de még nem unja,
sebészszikével húsba vág,
úgy állok közben égbe nyúlva,
mint édenkerti néma fák.

Farkas Kriszta

csillagleső

szélből font kócokkal
van tele a haj,
felhő kerül
egy-egy tincs közé:
ha füle mögé simítod
a felleg-fonatokat,
találkozhatsz
pislákoló szivárványokkal.
a színes szemtükörből
édesen sós víz ered,
az idei év különösen
esősnek bizonyult –
napsugarak
követik a koszorúzó
égtakarókat,
az orca
bíbor virágokkal kivirul.
védőedény óvja
a látomásos szigeted,
repedést nem találsz
az üvegbúra felületén.
összeforrt szilánkdarabok
alkotnak csillogó kristályokat:
éjszakánként azokat lesed,
nem a csillagokat.

Nyaralás

képregény

HŐSEMBER ÉS TRÖMPLI TÉLI JÁTÉKOK

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás
rajzolta: Sárosi Máttyás

